

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสรุปได้ตามหัวข้อ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น

1.1 ครอบครัว

1.1.1 ความหมายของครอบครัว

1.1.2 ลักษณะทั่วไปของครอบครัว

1.1.3 การเกิดของครอบครัว

1.1.4 ประเภทของครอบครัว

1.1.5 วัฏจักรของครอบครัว

1.1.6 หน้าที่ของครอบครัว

1.2 ปัญหาของครอบครัว

1.3 ความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว

1.3.1 ความหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว

1.3.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวกับวิชาสังคมศึกษา

ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น

2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

2.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1.1 ครอบครัว

1.1.1 ความหมายของครอบครัว

ได้มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมาย ของครอบครัวไว้สรุปได้ดังนี้

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2523: 226) ซึ่ง นายเสริม วินิจฉัยกุล เป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ได้ให้ความหมายของครอบครัวว่า "ผู้ร่วมครัว เรือน คือ สามี ภรรยา และบุตร"

ไพฑูริย์ เครือแก้ว (2515: 135) ให้คำจำกัดความไว้ว่า

ครอบครัวจะต้องประกอบด้วยบุคคลต่างเพศตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งกันและกันและมีข้อผูกพันที่จะให้ความสัมพันธ์ทางเพศที่มีต่อกันนั้น เป็นไปด้วยความแน่นอน และมีระยะเวลายาวนานพอที่จะทำให้เกิดมีบุตรธิดาด้วยกันได้ และนอกจากนี้จะต้องมีข้อตกลงทางเศรษฐกิจและสังคม พอที่จะเลี้ยงดูบุตรและธิดาให้มีโอกาสเติบโตขึ้นมาได้

ทวีร์สมิ์ ธนาคม (2524: 86-87) ได้รวบรวมนิยามของครอบครัวในแง่วิชาการต่าง ๆ ไว้ดังนี้

ในแง่ชีววิทยา ครอบครัว หมายถึง กลุ่มคนที่เกี่ยวพันกันทางสายโลหิต เช่น สามีภรรยา มีบุตร บุตรเกิดจากอสุจิของบิดาผสมกับไข่สุกของมารดา ฉะนั้นบิดามารดากับบุตรจึงเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต แล้วแต่โครโมโซมและยีนส์ที่บุตรได้รับมาจากทั้งบิดามารดา

ในแง่กฎหมาย ชายหญิงจดทะเบียนสมรสกัน มีบุตร คนเหล่านี้เป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย บิดามารดาและบุตรมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันตามกฎหมาย บุตรมีสิทธิได้รับมรดกจากบิดามารดา ถ้าไม่มีบุตรผู้สืบสายโลหิตขึ้นไปหรือลงมาโดยตรง หรือที่จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรม ก็นับว่าเป็นครอบครัวเดียวกันตามกฎหมาย

ในแง่เศรษฐกิจ ครอบครัว คือ คนที่ใช้จ่ายร่วมกัน จากเงินงบประมาณเดียวกัน ที่ทำการสมรสแล้ว แยกบ้านไปอยู่ต่างหาก แต่มีพันธะทางศีลธรรมที่จะเลี้ยงน่อง คือ ต้องส่งเสียให้เงินน่องเล่าเรียน เช่นนี้นับว่าใช้จ่ายจากงบประมาณเดียวกันและ เป็นครอบครัวเดียวกัน

ในแง่สังคม ครอบครัว คือ กลุ่มคนที่รวมอยู่ในบ้านเดียวกัน อาจเกี่ยวหรือไม่เกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือทางกฎหมาย แต่มีปฏิภิกิริยาสัมพันธ์กัน ให้ความรักและความเอาใจใส่ต่อกัน มีความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ลูกของลูกจ้างอยู่ในบ้านเดียวกัน เจ้าของบ้านเลี้ยงดูให้ความเอาใจใส่ ความรัก ก็นับว่าเด็กนั้นเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวในแง่สังคม ความสัมพันธ์นั้นอาจจะแน่นแฟ้นมั่นคง หรือไม่กระชับ สั่นคลอนหรือร้าวราน แต่ยังไม่ถึงแตกแยกก็ยังนับเป็นครอบครัวอยู่

สารานุกรมบริแทนนิกา (Encyclopedia Britannica 1967: 54) ได้ให้ความหมายของครอบครัว สรุปลงได้ดังนี้ เป็นกลุ่มของคนซึ่งรวมกันด้วยการผูกพันทางด้านการแต่งงาน การสืบสายโลหิตหรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม ล้วนก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในบ้านเรือนเดียวกันทั้งนั้น ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอันควรแก่ฐานะทางสังคมที่อยู่ในระดับเดียวกันของคนเหล่านั้น ในฐานะเป็นสามี ภรรยา มารดา บิดา บุตรชาย บุตรสาว พี่ชาย พี่สาว ล้วนต่างก็มีส่วนร่วมกันสร้างสรรค์และรักษาวัฒนธรรมร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวจะผูกพันกับการครองเรือน ในลักษณะที่กว้างขวางและมั่นคง และอาจหมายรวมถึงสมาชิกที่อยู่ในบ้านเดียวกันแต่ไม่ได้มีความผูกพันดังกล่าวข้างต้น แต่ก็จัดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวด้วย

จอห์น ไบซาน และ มาวิส ไบซาน (John Biesanz and Mavis Biesanz 1969: 251-252) ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า

ครอบครัว จัดเป็นสถาบันมูลฐานและสากล เนื่องจากขึ้นอยู่กับความอยู่รอดของทุกสังคม ไม่ว่าที่ใดก็ตาม ครอบครัวจะสร้างสมาชิกใหม่ให้กับสังคมในรูปของเด็กเกิดใหม่ และอบรมให้เด็กเหล่านั้นเข้ากับสังคมได้ (Socialize) อย่างดีพอ เนื่องจากเด็กเหล่านี้อาจจะดำเนินบทบาทต่าง ๆ แทนผู้ใหญ่ (Adult) ต่อไปอีกตามสถาบันอื่น ๆ ของสังคม และในทางตรงกันข้ามก็จะก่อตั้งครอบครัวของพวกเขาขึ้น

วิลเลียม เอ็ม เคพพาท (William M. Kephart 1972: 4) ได้ให้ความหมายของครอบครัวสรุปลงได้ดังนี้ ครอบครัวนั้นเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ทางเพศที่มีเวลานานพอที่จะให้กำเนิดบุตรและเลี้ยงบุตรเหล่านั้นได้

คิงสเลย์ เดวิส (Kingsley Davis 1966: 392) ได้ให้ความหมายของครอบครัวดังสรุปลงได้ดังนี้ ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานและสากลที่สุดของทุกสถาบัน โดยมีมุ่งอธิบายเป็น 2 แนว คือ

1. แนวจิตวิทยา ชี้ให้เห็นว่าครอบครัว เป็นกลุ่มปฐมภูมิ เพราะเนื่องด้วยความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดของบรรดาสมาชิกของกลุ่มที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีการพบปะแสดงอาการตอบสนองต่อกันและกันอันถือว่าเป็นพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์กันทางสังคม

2. แนวสังคมวิทยา โดยบรรดาสมาชิกในครอบครัวนั้นต่างฝ่ายต่างให้และรับประสบการณ์จากกันและกัน ซึ่งถือว่าต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดพฤติกรรมให้แก่กันและกัน อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่เรียกว่า สังคมประกิด (Socialization) เพื่อปรับสภาพของตนเองให้เข้ากับสังคมได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ครอบครัว หมายถึง บุคคลที่มาอยู่รวมกันโดยการสมรส ทางสายโลหิตหรือการรับเลี้ยงบุตรบุญธรรมก็ได้ มีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในฐานะที่เป็นสามีและภรรยา พ่อ แม่ กับลูก และญาติอื่น ๆ ตามแบบวัฒนธรรมเดิมของคนและอาจจะมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มขึ้น ให้การเลี้ยงดูตลอดจนอบรมสั่งสอนให้สมาชิกเติบโตเป็นคนที่มีคุณภาพของสังคม และมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อความมั่นคงของครอบครัว

1.1.2 ลักษณะทั่วไปของครอบครัว

ได้มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงลักษณะของครอบครัวไว้ นำมาสรุปได้ดังนี้

เกษม อุทยานิน (2506 : 204-205) กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวไว้ว่า

ครอบครัว เป็นหน่วยที่ชี้ให้เห็นทั้งจำนวนและคุณภาพของผู้ที่จะเกิดมาดีหรือเลว และเป็นแหล่งที่ให้ความดีหรือความเลวแก่ผู้ที่เกิดมานั้น ความดี (Virtues) และความชั่ว (Vices) เพาะตัวหรือและปลูกฝังในครัวเรือน ฉะนั้นครอบครัวที่ราบรื่นในชีวิตสังคมควรมีลักษณะดังนี้

1. ประกอบด้วยขันติธรรม (Toleration)
2. มีความประนีประนอมเห็นอกเห็นใจกัน (Compromise)
3. มีการร่วมมือซึ่งกันและกัน (Co-operation)
4. มีการส่งเสริมกำลังใจ (Stimulation)
5. มีการให้อิสระเสรีภาพแก่กันและกันโดยควร (Liberation)

บุญสนอง บุญโยทยาน (2518 : 50) ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวไว้ว่าเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญที่สุด เป็นสถาบันที่ดำเนินบทบาทใกล้ชิดกับมนุษย์ทุกคน

เป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการถ่ายทอดคุณค่า วิธีประเพณีปฏิบัติและมาตรฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม

อาร์ เอ็ม แมคอีเวอร์ และชาร์ล เฮส เพจ (R. M. MacIver and Charler H. Page 1965: 238-239) ได้กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวที่ปรากฏอยู่ในทุกสังคม มีสาระสำคัญดังสรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ในการมีคู่ครอง
2. มีรูปแบบการแต่งงาน หรือมีการจัดการในลักษณะอื่น แต่ยังคงรักษาความสัมพันธ์ในการมีคู่ครองไว้
3. ระบบการขนานนาม เพื่อแสดงถึงสถานะของสมาชิกครอบครัว อันแสดงให้เห็นถึงแบบแห่งการสืบสายเลือดด้วย
4. การจัดการด้าน เศรษฐกิจบางประการที่สมาชิกของครอบครัวมีส่วนร่วมกลุ่มด้วยนั้น แต่จะ เกี่ยวข้อง เป็นพิเศษในด้าน เศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการให้กำเนิดและ เลี้ยงดูบุตร
5. การอยู่ร่วมกัน ร่วมบ้านหรือร่วมครอบครัวกัน ซึ่งไม่ได้หมาย เฉพาะสมาชิกโดยตรงของครอบครัว เท่านั้น

นอกจากนี้ ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องได้กล่าวถึงลักษณะทั่วไปของครอบครัวไว้สรุปได้ดังนี้

ด้านมานุษยวิทยา ชาร์ล วินนิค (Charles Winick 1958: 202) ได้กล่าวไว้ว่า

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญในสังคมสถาบันหนึ่ง อันประกอบด้วยหญิงหนึ่งคนหรือมากกว่านั้นอยู่ร่วมกับชายหนึ่งคนหรือมากกว่านั้น และมีบุตรด้วยกัน มีความสัมพันธ์ทางเพศอันเป็นที่ยอมรับกันทางสังคม จะโดยการแต่งงานกันตามระบบใด ๆ ก็ตาม รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการแต่งงานนั้น จัดเข้าลักษณะเป็นครอบครัวทั้งสิ้น

ด้านจิตวิทยา ฟรานซิส เจ บราวน์ (Francis J. Brown 1970: 105-107)

กล่าวไว้ดังสรุปได้ว่า กลุ่มชนที่ประกอบกันขึ้นเป็นสมาชิกครอบครัวนั้น ต่างมีลักษณะ เป็นกลุ่ม

ปฐมภูมิ (Primary Group) คือ เป็นกลุ่มที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสมาชิกแต่ละคน ซึ่งหมายความว่าสมาชิกแต่ละคนต่างมีความสัมพันธ์กับอีกบุคคลหนึ่งอย่างแน่นแฟ้น เกี่ยวโยงซึ่งกันประดุจสายใยแมลงมุม ดังนั้น การอยู่ร่วมกันของบรรดาสมาชิกต่าง ๆ ของครอบครัวนั้นจัดเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของครอบครัวซึ่งมีอิทธิพลต่อทุกชีวิตของสังคม โดยวิธีการต่าง ๆ ของสังคม เท่าที่เราพอจะเห็นได้ก็โดยการแสดงออกไปตามโครงสร้างสังคม อันจะสามารถกระจายออกไปได้ โดยไม่มีที่สิ้นสุดและยังทำให้มีความคงอยู่จนถึงการเปลี่ยนแปลง อันสืบต่อมาจน ไม่อาจจะกำหนดได้ปรากฏออกมา ๆ

ทางด้านสังคมวิทยา เนล เจ สเมลเซอร์ (Niel J. Smelser 1970: 508) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัวไว้ว่า

เป็นการประดิษฐ์อย่างหนึ่งทางสังคมด้วยการสมรส ซึ่งหมายถึง แต่ละฝ่ายที่ตกลงจะอยู่ร่วมกันเพื่อก่อสภาพครอบครัวขึ้น โดยมอบหมายสามีคนหนึ่งให้กับหญิงแต่ละคน และเกิดบุตรด้วยกัน ด้วยวิธีการนี้เองจึง เป็นการสร้างกลุ่มพิเศษเกี่ยวกับพ่อแม่และลูก ๆ ที่เราเรียกกันจนติดเป็นนิสัยว่า "ครอบครัว"

จากลักษณะดังกล่าว สรุปได้ว่า ลักษณะโดยทั่วไปของครอบครัวที่สำคัญ ซึ่งมีปรากฏอยู่เสมอ คือ ลักษณะของครอบครัวที่มีแบบแผนและวิธีการสืบต่อครอบครัว โดยการสร้างสมาชิกครอบครัวเพิ่มขึ้น ลักษณะตามวิธีการนี้จึงเป็นทั้งการทรงสภาพครอบครัว และการสืบต่อสภาพครอบครัวให้มีปรากฏอยู่เสมอ อันเป็นการรักษาลักษณะความเป็นครอบครัวให้คงอยู่ต่อไป

1.1.3 การเกิดของครอบครัว

ได้มีนักวิชาการหลายท่าน กล่าวถึงการเกิดของครอบครัวไว้ นำมาสรุปได้ดังนี้

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2515: 145-147) กล่าวถึงจุดกำเนิดของครอบครัว ดังสรุปได้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคมมีนิสัยชอบรวมกันอยู่เป็นกลุ่มทั้งหญิงและชาย และโดยกฎธรรมชาติของมนุษย์ มนุษย์มีความต้องการทางเพศ (Sex Drive) จึงเกิดความสนใจในกันและกัน ซึ่งเป็นความปรารถนาเริ่มแรก (Primary Sentiment) เมื่อเกิดความรู้สึกในขั้นนี้แล้ว ต่อมาก็ย่อมรู้สึกหวงแหนรักใคร่ หึงหวง และหวงคนที่รัก ปรารถนาจะได้เป็นเจ้าของแต่ผู้เดียว ซึ่งเป็นความรู้สึกขั้นที่สองตามมา (Secondary Sentiment) นอกจากนั้นทั้งคู่มีความปรารถนาที่จะมีบุตรไว้

สืบเชื้อสาย (Reproductive Urge) เพราะบุตรจะเป็นสายโซ่ที่กระชับความรักใคร่ของพ่อแม่ และเป็นที่ยอมรับแก่ครอบครัว ตลอดจนเป็นที่พึ่งพาแก่พ่อแม่ด้วย และประการสุดท้ายสำหรับจุดเริ่มต้นของครอบครัวคือ มีความจำเป็นในทางเศรษฐกิจการอาชีพหรือกิจการใด ๆ ก็ตาม ย่อมต้องการแรงงานสำหรับดำเนินกิจการนั้น ๆ ให้เป็นไปด้วยความสะดวก

สุพัตรา สุภาพ (2516: 108) ได้กล่าวถึงการเกิดของครอบครัวไว้ว่า
ครอบครัวเกิดจาก

1. ความต้องการทางเพศของมนุษย์อย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมในรูปของการสมรส
2. ต้องการความรักความอบอุ่น ต้องการเพื่อปลอบใจ ต้องการคนดูแลและเอาใจใส่ เป็นต้น
3. ลักษณะทางชีววิทยาที่มนุษย์มี 2 เพศ คือ เพศหญิงและเพศชาย จึงมีการทำคู่ครองในระหว่าง 2 เพศนี้
4. ปัจจัยอื่น ๆ เช่น
  - ลูกบັงคับ เช่น บิดามารดาอยากให้สมรสเพื่อจะได้หมดห่วง
  - พันธะบางอย่าง เช่น เป็นหนี้ จึงต้องแต่งเพื่อชดใช้หนี้สิน
  - เหตุผลทางเศรษฐกิจ เช่น ต้องการหาผู้ที่เลี้ยงดูและคุ้มครองหรือหาความมั่นคง
  - แม่สื่อ เช่น เพื่อนจัดคู่ให้ ผู้ใหญ่ทำให้
  - ฯลฯ

ทวิรัสมิ์ ธนาคม (2524: 87) ได้กล่าวถึงการกำเนิดของครอบครัว สรุปได้ว่ามนุษย์เรียนรู้วิธีปลดปล่อยความต้องการทางสรีระที่สังคมยอมรับ คือไม่ให้เดือดร้อนแก่ผู้อื่น ซึ่งการบับัดความใคร่หรือความต้องการทางเพศ จึงมิได้เป็นเรื่องทางชีวะเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของสังคม มีระเบียบประเพณี มีการแต่งงานอยู่กินด้วยกัน มีความผูกพันรักใคร่ใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นพิเศษ ครอบครัวชนิดต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น

นอกจากนั้น สุพัตรา สุภาพ (2516: 108) และทวิรัสมิ์ ธนาคม (2524: 87) ยังกล่าวถึงการเกิดครอบครัวตรงกัน ดังสรุปได้ว่า เราเกิดมาจะต้องพบกับครอบครัว 2 แบบ คือ ครอบครัวที่ให้กำเนิดหรือครอบครัวเดิม (Family of Orientation) เป็นครอบครัวที่เลี้ยงดูสมาชิกจนเต็มใหญ่ตลอดจนสั่งสอนอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม (Socialization)

และอีกแบบหนึ่งคือ ครอบครัวที่เราสร้างเองเป็นครอบครัวที่ผลิตหรือให้กำเนิดบุตร (Family of Procreation) เป็นครอบครัวที่ชายหญิงเมื่อเติบโตขึ้นมาแล้วมีความสัมพันธ์อยู่กันด้วยกัน มีบุตรสืบวงศ์ตระกูล บุตรทำให้ความเป็นครอบครัวสมบูรณ์ ถ้าไม่มีบุตรไม่นับว่าเป็นครอบครัวที่แท้จริง (True Family) ซึ่งครอบครัวแบบหลังนี้อาจเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่สมรส หรือในสังคมบางสมัยเกิดขึ้นด้วยบิดามารดาหรือผู้ใหญ่ที่เล็งดูมาจัดทำให้ก็ตาม จะเกิดเป็นครอบครัวที่มีความผูกพัน พันธะ และความรับผิดชอบในครอบครัวที่อาจจะเข้มข้นกว่าครอบครัวแบบแรก

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ครอบครัวเกิดจาก การที่มนุษย์เรียนรู้แล้วสนองตอบความต้องการของคนทั้งทางร่างกายและจิตใจตามระเบียบประเพณีที่สังคมยอมรับ โดยชายหญิงคู่หนึ่งได้ร่วมกันสร้างครอบครัวของตนขึ้นมา ให้กำเนิดบุตรแล้วอบรมเลี้ยงดูให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นการสร้างครอบครัวที่แท้จริงของคนขึ้นอันประกอบด้วยสายสัมพันธ์ของพ่อแม่ลูกแทนครอบครัวเดิมที่ตนถือกำเนิดมา

1.1.4 ประเภทของครอบครัว

มีการจัดประเภทของครอบครัว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ต่าง ๆ นำมากล่าวได้ดังนี้

ยอร์ช ปีเตอร์ เมอร์ด็อก (George Peter Murdock 1971: 3-4) ได้จัดประเภทของครอบครัวตามขนาดและรูปแบบของครอบครัวไว้ดังนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว (Independent Monogamous หรือ Nuclear หรือ Immediate Family) ประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร สมาชิกมีเพียง 2 ้วย คือ พ่อ-แม่ กับลูก ๆ ที่ยังไม่แต่งงานเท่านั้น ในบางสังคมยอมให้ญาติที่เป็นโสดของฝ่ายสามีภรรยาหรืออาจจะเป็นบิดาหรือมารดาอาศัยอยู่ด้วยได้ เนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจทำให้ไม่อาจรับภาระในการเลี้ยงดูบุคคลอื่น ซึ่งมีความสัมพันธ์นอกเหนือทางสายโลหิต สมาชิกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในลักษณะกลุ่มปฐมภูมิ โดยทั่วไปแล้วจะเป็นระบบครอบครัวที่เป็นสากล ซึ่งมีอยู่จำนวนมากในสังคมเมือง

2. ครอบครัวซ้อน (Composite or Compound family) เป็นระบบครอบครัวที่เกิดจากระบบครอบครัวหลายคู่หลายเมีย (Polygamous Family) คือ ชายมีภรรยาได้หลายคน (Polygynous) หรือหญิงมีสามีได้หลายคน (Polyandrous) โดยทั้งสองระบบนี้ คู่ครองจะอยู่ร่วมในครอบครัวเดียวกันหรือไม่ก็ตาม ถือว่าร่วมในครอบครัวเดียวกันทั้งสิ้น ครอบครัวประเภทนี้จะสลายหรือกระจัดกระจายได้ง่าย เมื่อสิ้นสภาพของหัวหน้าครอบครัว

3. ครอบครัวต้อก้าน (Stem Family) ครอบครัวเดิมกับครอบครัวที่สร้างขึ้นอยู่ด้วยกัน อาจเป็นครัวเรือนเดียวกันหรือต่างครัวเรือน บางครั้งครอบครัวใหม่ก็มาร่วมกับครอบครัวเดิม หรืออาจนิยมที่จะหุงหากินต่างหาก โดยมากผู้มีบุตรคนเดียว หรือมีหลายคนแต่แยกครัวเรือนไปหมดเหลือแต่คนสุดท้องหรือสุดท้าย มักปรารถนาที่จะให้บุตรอยู่ใกล้ เพื่ออาศัยไต่หวานหรือเพื่อความอบอุ่นใจ

4. ครอบครัวแตกกิ่ง (Iineal Family) เป็นครอบครัวที่บิดามารคามีบุตรหลายคน แต่ละคนมีครอบครัวที่สร้างขึ้นของตนเอง แต่มาโยงเข้ากับครอบครัวเดิมคือบิดามารดา โดยมากบิดามารดามักจะเป็นผู้มีฐานะทางสังคมสูง ฐานะทางเศรษฐกิจดี ครอบครัวที่ครอบครัวน้องยังผูกพันกันได้ ถึงแม้เมื่อบิดามารดาล่วงลับไปแล้ว ความผูกพันก็ยังมิอยู่ ยกเว้นในกรณีที่มีบิดามารดามีทรัพย์สินมรดกและยังไม่ได้ทำพินัยกรรมยกมรดกให้ใคร ครอบครัวพี่น้องก็มักจะแตกแยกฟ้องร้องเป็นความกัน

5. ครอบครัวขยาย (Extended Family) หรือเรียกว่า ครอบครัวร่วม (Join Family) อันประกอบด้วยครอบครัวขนาดเล็ก หรือครอบครัวเนื้อแท้ ตั้งแต่ 2 ครอบครัว หรือมากกว่านั้นของพี่น้อง และอยู่กับครอบครัวแก่กว่าอีกหนึ่งชั่วอายุ เช่น ครอบครัวของบิดามารดา ครอบครัวนั้นอาจเป็นเชื้อสายข้างบิดาหรือมารดาหรือทั้งสองข้างก็ได้ ครอบครัวขยายนี้ มักจะมีญาติอาวุโสเป็นผู้ดูแลและทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจเหนือสมาชิกครอบครัวทุกคน จะพบมากในสังคมเกษตรกรรมและมีอายุยืนยาวไปได้หลายชั่วอายุคน เนื่องจากมีการสืบต่อกันเป็นทอด ๆ ไป โดยมีลักษณะของการเพิ่มสมาชิกได้เรื่อย ๆ ครอบครัวยุคใหม่ที่พวกลูกหลานยังมีอยู่ และแต่งงานกันอยู่เรื่อย ๆ ก็จะมีอำนาจของตนมาอยู่กันครอบครัวเดิมของตนด้วย

คิงสเลย์ เดวิส (Kingsley Davis 1966: 415) ได้จัดประเภทของครอบครัวตามอำนาจของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว และต้องเป็นอำนาจที่ยอมรับกันในสังคมนั้น ๆ ดังนี้ คือ

1. อำนาจสิทธิขาดที่ทั้งสองสามีภรรยาเท่าเทียมกัน (Equalitarian or Egaritarian Authority) คือ มีความเสมอภาคกันด้านต่าง ๆ ภายในครอบครัวนั้น ถือสิทธิความเป็นใหญ่ในครอบครัวร่วมกันโดยต้องพึ่งพาอาศัยกัน มีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นก็ช่วยกันแก้ปัญหาโดยปรึกษาหารือกัน ตัดสินปัญหาและรับผิดชอบร่วมกัน
2. อำนาจสิทธิขาดอยู่กับฝ่ายชายผู้เป็นสามี (Patriarchal Authority) คืออำนาจที่ฝ่ายชายเป็นผู้ทรงสิทธิและรับผิดชอบต่อครอบครัว อันเป็นการปกครองแบบพ่อบ้านกับลูกบ้านเมื่อมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นพ่อบ้านเป็นผู้รับผิดชอบแต่ผู้เดียว
3. อำนาจสิทธิขาดตกอยู่กับฝ่ายหญิงผู้เป็นภรรยา (Martiarchal Authority) คือ อำนาจที่หญิงเป็นใหญ่ในครอบครัว โดยเป็นผู้รับผิดชอบต่อครอบครัวและต่อสมาชิกของครอบครัวนั้น

สรุปได้ว่า การจัดประเภทของครอบครัวออกเป็นรูปแบบต่าง ๆ นั้น พิจารณาจากสภาพความเป็นอยู่ของแต่ละสังคมประกอบกับลักษณะอันเป็นหน้าที่เฉพาะที่สมาชิกภายในครอบครัวเหล่านั้นได้แสดงบทบาทของตนออกมาเป็นเกณฑ์สำคัญ ดังจะเห็นว่า ในสังคมปัจจุบันบุคคลส่วนใหญ่ต้องการเสรีภาพส่วนตัวมากขึ้นและมีความจำเป็นทางภาวะเศรษฐกิจ จึงทำให้เกิดเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก การใช้อำนาจสิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างสามีภรรยา (Equalitarian Authority) ซึ่งครอบครัวประเภทนี้กำลังมีบทบาทอยู่ในสังคมวันนี้ และอนาคต

1.1.5 วัฏจักรของครอบครัว

บุญถิ่น อัครถาวร (2509: 12-16) ได้กล่าวถึงวัฏจักรของครอบครัวโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้ คือ

1. ครอบครัวเริ่มต้น ระยะนี้เริ่มตั้งแต่สามีภรรยาแต่งงานกัน ทั้งคู่ใช้ชีวิตร่วมกัน เรียนรู้วิถีแก้ปัญหาชีวิตร่วมกัน ระหว่างนี้ทั้งคู่มีโอกาสปรับตัวให้เข้ากัน บางทีจะรู้สึกมั่นใจว่า จะประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส หรือไม่ก็อาจเกิดความรู้สึกท้อถอยบ้าง ระยะชีวิตสมรสในขั้นนี้มีความหมายต่อทั้งคู่ เพราะทัศนคติแห่งชีวิต นิสัยใจคอและวิธีการดำรงชีวิตร่วมกันที่ทั้งคู่ได้กำหนดขึ้นในระยะนี้ จะเป็นรากฐานสำคัญสำหรับเขาทั้งสองและครอบครัวในอนาคต

2. ครอบครัวขยาย ระยะนี้เป็นคาบเวลาที่ยาวที่สุด แบ่งออกได้เป็นช่วง ๆ ดังนี้

1) ภรรยาตั้งครรภ์ ในตอนนี้ทั้งคู่อาจจะมีความรู้สึกหลายอย่างต่อการมีลูก บางคู่จะดีใจมาก แต่บางคู่อาจจะยังไม่อยากมีลูก แต่ส่วนมากสามีภรรยาอยากมีลูกและคอยอย่างกระตือรือร้นก่อนลูกเกิด เตรียมพร้อมที่จะปรับตัวสำหรับปัญหาใหม่ ๆ ที่ตามมากับลูก

2) ร่วมกันเป็นบิดามารดา เป็นช่วงที่ลูกเกิด ชีวิตจะเต็มไปด้วยความอลเวง จะต้องวางแผนกิจวัตรใหม่ เอาเวลามาเลี้ยงดูลูกและศึกษาวิธีอบรมเลี้ยงดู การใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ชีวิตสังคมของครอบครัวจะแตกต่างกันระยะแรก ทั้งคู่จะเกิดความภูมิใจและพอใจในลูกที่เกิดมา และในการมีครอบครัวที่สมบูรณ์ ถือเสมือนหนึ่งคือรางวัลชีวิตชนิดหนึ่ง

3) มุตรเริ่มเติบโต ซึ่งช่วงนี้พ่อแม่อาจจะมีลูกคนที่สองหรือสาม ลูกก็เติบโตขึ้น พ่อแม่จะต้องเป็นคนช่างรู้ช่างสังเกตจึงจะมองเห็นล่วงหน้าได้ว่า เมื่อไรเด็กมีความสามารถที่จะเข้าไปอยู่ในเขตจำกัดอันใหม่ ก็จะได้จัดหาหรือสร้างสภาวะและโอกาสให้เด็กได้เข้าไปอยู่ในเขตจำกัดใหม่ได้อย่างเรียบร้อย พ่อแม่ยอมรับและ

แสดงบทบาทของเขาได้แล้ว ทั้งสองกำลังชินกับการมีลูก เป็นช่วงที่พ่อแม่จะต้องทำงานหนักและพยายามที่จะหารายได้ให้เพียงพอกับการใช้จ่ายและขยับขยายฐานะให้มั่นคงด้วย ชีวิตเต็มไปด้วยกิจกรรม

4) บุตรเข้าโรงเรียน ทางบ้านจะเริ่มว่างลง พ่อแม่มีเวลาสำหรับตนเองมากขึ้น ลูกเริ่มมีเพื่อนมากขึ้น รายได้ของครอบครัวอาจจะเพิ่มขึ้น บ้านอาจจะต้องการซ่อมแซม มีการแบ่งงานในบ้านให้สมาชิกทุกคนช่วยกันทำและรับผิดชอบ พ่อแม่มีความรู้สึกว่าเป็นบุคคลที่จำเป็นและต้องการสำหรับลูก ส่วนลูกเองก็เริ่มมีการปฏิบัติคนในโลกของเขาเอง ทุกคนต่างมีความพอใจอย่างใดอย่างหนึ่งในระยะนี้

5) ลูกเข้าสู่วัยรุ่น เป็นระยะที่ย่างยากที่สุด เพราะตอนนี้มักจะมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างพ่อแม่ลูก เด็กวัยรุ่นเติบโตขึ้นจากความเป็นเด็ก ซึ่งหมายถึงการพึ่งพาอาศัยพ่อแม่น้อยลง มีความคิดและปล่อยอารมณ์เป็นอิสระมากขึ้น ชีวิตสังคมของเด็กวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญ การใช้จ่ายของครอบครัวจึงสูงขึ้น เด็กต้องการเครื่องแต่งกาย ค่าพาหนะ และค่ารายการบันเทิงต่าง ๆ มากกว่าเด็กเล็ก พ่อแม่และลูกอาจจะต้องช่วยกันตัดสินใจว่าสิ่งใดจำเป็นที่สุด ต้องมีการปรึกษาหารือกัน ลูกโตพอที่จะเสนอเหตุผลต่าง ๆ และยึดถือความคิดเห็นของตนเป็นหลักได้บ้าง ลูกแบ่งเบางานในบ้านไปบ้าง สามารถรยาจึงมีอิสระพอที่จะสนทนากันสองต่อสองได้ และพบปะเพื่อนฝูงได้ เพราะลูกชอบที่จะอยู่กับเพื่อนรุ่นเดียวกันเป็นส่วนมาก ลูกในวัยนี้อาจช่วยชักจูงพ่อแม่ให้รอบรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ แม่ที่หยุดทำงานอาชีพมาเป็นเวลานานเพื่อเลี้ยงดูลูกอาจจะทำงานทำเพื่อช่วยครอบครัว พ่อร่างกายอาจจะทรุดโทรมลงบ้าง แต่ยังคงทำงานหารายได้ให้ครอบครัวอยู่ ในช่วงนี้ชีวิตครอบครัวเกือบจะไม่มีเวลาเงียบเหงา ลูกจะเป็นวัยที่มีข้อคิดเห็นและกิจกรรมเป็นปฏิกริยาต่อกันและกันอยู่เสมอ เรียกว่าเป็นตอนที่สนุกสนานและน่าตื่นเต้นยิ่งกว่าระยะใด ๆ

3. ครอบครัวหดตัว พ่อแม่ต้องยอมรับและเริ่มปรับตัวมาตั้งแต่ลูกเป็นวัยรุ่น เป็นระยะที่พ่อแม่ควรจะเตรียมตัวที่จะปล่อยให้ลูกมีอิสระ ส่งลูกวัยรุ่นหนุ่มสาวออกจากบ้านไปศึกษาต่อหรือทำงานหรือไปเยี่ยมครอบครัวอื่น ๆ ด้วยตนเองนั้น ไม่ช้าลูกจะสามารถช่วยตนเองได้ ทักษะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นใหม่ เป็นแนวอนาคต อันใหม่ที่ทั้งครอบครัวจะต้องพิจารณาให้รอบคอบและเก็บเอามาวิเคราะห์วิจารณ์ ตอนนี้รายจ่ายสูงขึ้นมาก อาจจะต้องถอนเงินที่ประหยัดไว้มาใช้แต่งงานลูก หรือใช้เป็นค่าเล่าเรียนในชั้นอุดมศึกษาของลูก ส่วนพ่อแม่อาจจะพบปัญหาเรื่องสุขภาพ เพราะเป็นช่วงวัยกลางคนแล้ว ตอนนี้ เป็นตอนที่พ่อแม่จะต้องปรับตัวในการที่ลูกจากไป และต้องปรับตัวที่จะไม่ไปยุ่งกับชีวิตอิสระของลูกมากเกินไป พ่อแม่อาจรู้สึกเหงา เนื่องจากยังไม่สามารถปรับตนเองเพื่อการอยู่เพียงสองคนได้ สามารถรยาบางคู่ อาจใช้เวลาในตอนต้นระยะนี้ ซ่อมแซมและตกแต่งบ้านเสียใหม่ หรือปรับปรุงบ้านที่กว้างขวางอยู่นั้นให้กระต๊อริค บัดนี้ถึงเวลาที่จะต้องเตรียมตัวอยู่ในวัยชรา ซึ่งช่วงเวลานี้ บางครอบครัวอาจไม่ยาวนาน พ่อแม่บางคนรู้สึกอบอุ่นถ้าได้อยู่ใกล้ลูกหลาน และได้มีโอกาสช่วยเลี้ยงหลาน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

ต้องทำให้เหมาะสมตามความสนใจและด้วยความรอบคอบซึ่งเป็นไปตามความสามารถของอายุ เช่น ใช้เวลาว่างอ่านเขียนและทำงานประดิษฐ์ต่าง ๆ ก็จะช่วยทำให้ชีวิตปั่นปลายน่าอยู่ยิ่งขึ้น นอกจากนั้นต้องปรับตัวเพื่อมนุษยสัมพันธ์อีกด้วย มิฉะนั้นอาจจะทำตัวให้เป็นที่รำคาญของผู้ที่อายุน้อยกว่าได้ ชีวิตช่วงนี้สามีภรรยาต้องถึงเวลาปลดเกษียณลาออกจากงาน รายได้รายจ่ายอาจลดลง บางทีจะมีการเจ็บป่วยและต้องการผู้ช่วยดูแลรักษาในยามแก่ จะปรับตัวที่จะอยู่ร่วมกับเขย สะใภ้ และลูกของตนเอง เพราะเขาเหล่านั้นเป็นที่พึ่งที่ดีที่สุด นอกจากนี้ เมื่อสามีหรือภรรยาตายจากไป ฝ่ายที่เหลืออยู่จะต้องปรับตัวในการอยู่คนเดียวอีกด้วย

ดังนั้นสรุปได้ว่า วัฏจักรของครอบครัวเป็นเรื่องสากลที่ทุก ๆ ครอบครัวในสังคมต้องพบกับช่วงต่าง ๆ ซึ่งอาจแตกต่างกันในสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขหรือการยอมรับสภาพความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ สมาชิกในครอบครัวต้องเตรียมพร้อมที่จะเข้าไปเผชิญกับการปรับตัวใหม่อยู่เสมอ ต้องเรียนรู้บทบาทและหาวิธีการทำความเข้าใจให้แก่ตนเองและครอบครัว เพื่อชีวิตครอบครัวที่สมบูรณ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

1.1.6 หน้าที่ของครอบครัว

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงหน้าที่ที่สำคัญของครอบครัวที่มีต่อสมาชิกของครอบครัวและสังคม สรุปได้ดังนี้

เกษม อุทยานิน (2506 : 225-229) กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวและสังคมสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยเสริมสร้างสมาชิกให้กับสังคม อันเป็นเหตุทำให้สังคมดำรงอยู่ต่อไปได้
2. เป็นแหล่งหล่อหลอมให้สมาชิกของครอบครัวสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้ด้วยดี
3. ช่วยเสริมสร้างและปลูกฝังบุคลิกภาพให้กับสมาชิกในครอบครัว
4. ช่วยทำหน้าที่แทนสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันการปกครองสถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา เป็นต้น
5. เป็นแหล่งสร้างความรักให้กับสมาชิก ได้แก่

5.1 Conjugal Love คือ ความรักและความเคารพระหว่างสามีภรรยา

ความกตัญญูรู้คุณ	5.2 Parental Love	คือ ความรักของบิดามารดาและ
	5.3 Filial Love	คือ ความรักและเอ็นดูต่อบุตร
สายโลหิต	5.4 Consanguinal Love	คือ ความรักเพราะความสัมพันธ์ทาง

บุญสนอง บุญโยทยาน (2518: 55) กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวในแง่จิตวิทยาไว้ดังนี้

1. บำบัดความจำเป็นทางเพศ (Sexual Gratification) ของสามีภรรยาที่พึ่งมีต่อกัน
2. ให้ความรักหรือความอบอุ่นและความมั่นคงหรือเสถียรภาพทางใจ (Affection and Security) แก่สมาชิกทุกคน
3. ใ้บุคคลแสดงออกซึ่งตัวของตัวเองหรือเอกลักษณ์ของตัวเอง (Egoistic Expression of Identification)

ก๊อ สวัสดิ์พาณิชย์ (2519: 16-23) ได้จำแนกหน้าที่ของครอบครัวออกเป็นหน้าที่หลักของครอบครัว และหน้าที่รองของครอบครัว สรุปได้ดังนี้

1. หน้าที่หลักของครอบครัว
  - 1.1 การให้กำเนิดแก่สมาชิก
  - 1.2 การเลี้ยงดูเด็ก
  - 1.3 การอบรมสั่งสอนเด็ก
  - 1.4 การจัดอาชีพให้แก่สมาชิกของครอบครัว
  - 1.5 การให้ความคุ้มครองแก่สมาชิก
2. หน้าที่รองของครอบครัว
  - 2.1 หน้าที่ในฐานะเป็นหน่วยเศรษฐกิจ
  - 2.2 หน้าที่ในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิก
  - 2.3 หน้าที่ในการสงเคราะห์คนชรา

บุญลือ วันทายนต์ (2525: 41) ได้กำหนดหน้าที่ของครอบครัวออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

1. หน้าที่ทางธรรมชาติ อันได้แก่
  - 1.1 การให้กำเนิดบุตร
  - 1.2 ช่วยเพิ่มสมาชิกให้กับสังคม
2. หน้าที่ตามธรรมเนียมประเพณีและตามกฎหมาย โดยครอบครัวทำหน้าที่ช่วยดังต่อไปนี้
  - 2.1 ปลุกฝังอบรมให้สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้
  - 2.2 คุ้มครองผู้เข้าร่วมครอบครัวตามหลักกฎหมาย จารีตประเพณี
  - 2.3 เป็นแบบอย่างให้สมาชิกของครอบครัวได้ดำเนินการตาม

คิงส์เลย์ เดวิส (Kingsley Davis 1966: 394-396) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวในแง่ของสังคมวิทยา สรุปได้ดังนี้

1. สร้างสมาชิกใหม่ให้กับสังคม (Reproduction)
2. ให้การเลี้ยงดู คุ้มครองเด็กที่เกิดมาให้เติบโตเป็นสมาชิกของสังคม (Maintenance)
3. การให้สถานภาพทางสังคมแก่สมาชิก (Placement)
4. การให้การศึกษอบรมเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (Socialization)

ลาเวิน ดับบลิว โทมัส และโรเบิร์ต เจ แอนเดอร์สัน (La Verne W. Thomas and Robert J. Anderson 1972: 266-267) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวซึ่งมีความสัมพันธ์กับค่านิยม บรรทัดฐาน และบทบาทในสังคม สรุปได้ดังนี้

1. สร้างสมาชิกใหม่ให้สังคม
2. อบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ให้กับสังคม
3. ให้สถานภาพแก่สมาชิกตั้งแต่เกิด
4. ให้ความรัก ความปรารถนาดี ความอบอุ่นแก่สมาชิก
5. ควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศตามระบบของสังคม
6. รักษาชื่อเสียงของครอบครัวให้เป็นไปตามที่สังคมต้องการ
7. ทำหน้าที่ทางเศรษฐกิจ

เฮนรี แอล ทิชเชอร์, ฟิลลิป วิทเทน และเดวิด อี เค ฮันเตอร์ (Henry L. Tischler, Phillip Whitten and David E.K. Hunter 1983: 353-354) ได้แบ่งหน้าที่ของครอบครัว สรุปได้ดังนี้

1. การควบคุมกิจกรรมทางเพศที่สังคมยอมรับ
2. การผลิตสมาชิกเพิ่มให้กับสังคม
3. ทำหน้าที่เป็นหน่วยพื้นฐานทางการผลิตและบริโภค
4. การให้การศึกษอบรมให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
5. การให้การดูแลและคุ้มครองป้องกันสมาชิก
6. การให้สถานภาพทางสังคมแก่สมาชิก

ดังนั้นสรุปได้ว่า ครอบครัวในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคม ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หลายประการ ในปัจจุบันสังคมพัฒนาขึ้น สังคมจึงต้องสร้างสถาบันอื่นขึ้นมาทำหน้าที่บางประการแทนครอบครัว แต่ครอบครัวยังคงต้องทำหน้าที่โดยตรงอันได้แก่ การให้กำเนิดสมาชิกใหม่ การอบรมเลี้ยงดูให้สมาชิกนั้นเติบโต ในขณะที่เดียวกันครอบครัวยังต้องมีหน้าที่ที่จะต้องสนับสนุน ช่วยเหลือและให้ความร่วมมือแก่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมให้ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ เพื่อให้สมาชิกของครอบครัวได้เติบโตขึ้น เป็นคนที่มีคุณภาพของครอบครัวและสังคม

1.2 ปัญหาของครอบครัว

พทยา สายหู (2526: 8) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับปัญหาของครอบครัวไว้ว่า เกิดมาเป็นคนแล้ว ชีวิตต้องมามีปัญหาทั้งนั้นไม่มากก็น้อย ครอบครัวก็เหมือนกัน ไม่มีครอบครัวไหนที่จะไม่ประสบปัญหา แม้แต่ครอบครัวที่ทุกคนมีความรัก ความปรารถนาดีต่อกันตลอดเวลา ก็ยังมีปัญหาได้

ดังนั้นเมื่อทุกครอบครัวมีโอกาสที่จะต้องประสบกับปัญหาได้เหมือนกัน จึงเป็นหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวต้องมีการเตรียมพร้อมที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหา เพื่อให้ปัญหา เหล่านั้นคลี่คลายลงได้ด้วยดี

ได้มีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงสภาพปัญหาของครอบครัวไว้ น้ามากกล่าวได้ดังนี้

พทยา สายหู (2526: 8-13) ได้กล่าวถึง ปัญหาที่ทุกครอบครัวต้องประสบ
ตลอดจนสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านี้ไว้ดังนี้

1. ปัญหาความสัมพันธ์ของคู่สามีภรรยาเอง ซึ่งอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงจิตใจ
จากกัน การแก้ไขต้องอยู่ที่ต้องคิดให้ได้ว่าความสุขที่ตนจะได้ใหม่ไม่คุ้มกับความทุกข์
ที่ตนจะสร้างให้แก่อีกหลายคนที่ เป็นผู้ใกล้ชิดในชีวิต นอกจากนั้นอาจเกิดจากความ
บกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันที่ทำให้ขุนข้องหมองใจกัน
ปล่อยให้สะสมมากขึ้นไม่รีบบอกกล่าวตักเตือนกันเสียแต่แรก ๆ หรือหักท้วงกันแล้ว
ไม่เชื่อฟังกัน ฯลฯ เช่นนี้ก็ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ที่สุดในที่สุด วิธีแก้ไขก็คือ
เอาใจที่รักใคร่และปรารถนาดีต่อกันเป็นหลักยึดแล้วหมั่นทบทวนหน้าที่ต่อกันอย่าให้
บกพร่องทุกขณะ

2. ปัญหาเกี่ยวกับลูก เป็นปัญหาที่รู้ได้ล่วงหน้า และต้องเตรียมตัวแก้ไขไว้
เพราะปัญหาค่าง ๆ เกี่ยวกับลูกย่อมมีตามมาเป็นลำดับ เมื่อลูกค่อย ๆ โตขึ้น เช่น
ต้องการให้ลูกมีสุขภาพอนามัย มีสติปัญญาศึกษาเล่าเรียน มีความรู้วิชาชีพไว้เลี้ยงตัว
ให้รู้จักคบเพื่อน รู้จักเข้าผู้คน รู้จักดิษฐ์ รู้จักหาผู้ รู้จักทำมาหากิน ฯลฯ พ่อแม่ที่ดีย่อม
คิดล่วงหน้า เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ที่ละเรื่อง ทีละตอน ด้วยการปรึกษาหารือกันใน
ครอบครัวกับญาติมิตรและกับผู้อื่น ๆ ที่จะให้คำปรึกษาแนะนำได้ในแต่ละเรื่อง

3. ปัญหาเกี่ยวกับญาติพี่น้อง ญาติพี่น้องที่อยู่ร่วมในครอบครัวของสามีภรรยาเอง
เป็นปัญหาใกล้ตัวได้ตลอดเวลา ญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไปคนละครวีเรือนเป็นปัญหาน้อยกว่า
หากญาติในครัวเรือนก้าวร้าวรบกวนชีวิตของครอบครัวที่เป็นแกน สามีภรรยาต้อง
ปรึกษาหารือกัน และต้องเห็นใจคู่ของตนที่ต้องมีความผูกพันและรับผิดชอบต่อญาติ
ของเขาเองด้วย

4. ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนฝูงและการสมาคม คนทุกคนมีเพื่อนฝูงของตัวเองมา
ตั้งแต่ก่อนแต่งงาน และหลังแต่งงานแล้วก็ยังต้องมีเพื่อนอยู่ทั้งเก่าและใหม่ ซึ่งอาจ
จำเป็นสำหรับการทำงานและอาชีพด้วย ไม่ใช่เพียงเพื่อการรื่นเริงสมาคมเท่านั้น
ปัญหาที่จะเกิดคือการที่เพื่อนมาแย่งเวลาไปสนุกสนานรื่นเริงนอกบ้าน หรือเข้ามา
รบกวนในบ้านจนเสียเวลาทำงานหรือเวลาที่ควรให้แก่ครอบครัว เพื่อบางคนชักจูง
กันไปในทางเสื่อมเสีย บางคนชอบยุยงส่งเสริมให้สามีภรรยาแตกกัน บางคนมารบกวน
เรื่องเงินทอง ฯลฯ

ในเรื่องเช่นนี้สามีภรรยาที่ดีจะต้องปรึกษาหารือ ตักเตือนสติกันได้ ไม่ใช่
เห็นเพื่อนดีกว่าครอบครัวตน รู้จักแบ่งเวลาให้เพื่อนพอสมควร ถ้าเหลือกำลังที่จะ
หักท้วงกันเองได้ก็ต้องอาศัยผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือช่วยแนะนำตักเตือนให้

5. ปัญหาเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ อาชีพคือการทำมาหากินเพื่อมีรายได้
เลี้ยงดูครอบครัว คนที่อยู่กันเป็นสามีภรรยาแล้ว ต้องถือว่าช่วยกันทำ ช่วยกันกิน
ไม่ควรแบ่งแยกเป็นรายได้ของต่างคนต่างหา ต้องคิดว่าเป็นรายได้ของครอบครัว

ร่วมกัน จะได้ไม่เป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน แต่ทั้งนี้ทุกฝ่ายต้องขยันหมั่นเพียรในหน้าที่การงานของคนเสมอกัน ช่วยกันหาช่วยการประหยัด ไม่เอาเปรียบกัน

ปัญหาเช่นนี้บางเรื่องคิดการณ์ล่วงหน้าได้ว่า ควรมิใช่เท่าไร เก็บเท่าไร บางเรื่องเกิดกระทันหันไม่รู้ตัวต้องคอยตามแก้ เนื่องจากอาชีพและรายได้ เป็นเรื่องปากท้องของครอบครัวที่ชีวิตต้องอาศัยปัจจัย 4 จึงควรมีการบอกเล่าปรึกษาหารือ ช่วยกันคิดช่วยกันแก้ตลอดเวลา และที่สำคัญคือทุกฝ่ายต้องขยันหมั่นหาความรู้ และช่องทางที่จะหาอาชีพ และรายได้ให้มั่นคงและดีขึ้นเสมอ ๆ

6. ปัญหาเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ คนเราเมื่อทำงานอาชีพหารายได้เหน็ดเหนื่อยแล้วก็ต้องพักผ่อนหย่อนใจให้มันเต็มอารมณ์บ้าง จะได้มีเรี่ยวแรงไว้ทำงานอีก

การพักผ่อนที่ดีจะทำให้มีกำลังวังชา สำหรับทำงานหาเลี้ยงชีวิตได้ตลอดไป แต่การพักผ่อนบางอย่างกลับไม่เป็นประโยชน์ เช่น การพักผ่อนที่สิ้นเปลืองเงินทอง ทำให้ครอบครัวต้องอดอยาก เช่น การเที่ยวเตร่ กินเหล้าเมายา เล่นการพนัน ฯลฯ ซึ่งทำให้เสียทั้งเงินและสุขภาพแทนที่จะประหยัดเงิน เวลา และแรงงานไว้พักผ่อนอย่างมีประโยชน์กับครอบครัว

สามีพักผ่อนในทางไม่ถูกต้อง ก็ทำความทุกข์ให้ภรรยา ภรรยาพักผ่อนไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควรก็ทำความทุกข์ให้สามี พ่อแม่พักผ่อนเสียหาย ลูกก็ลำบาก ลูกพักผ่อนไม่ถูกทาง พ่อแม่ก็ห่วงใย เพราะฉะนั้นปัญหาจากการพักผ่อนหย่อนใจจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับครอบครัว ต้องปรึกษาหารือพิจารณาแก้ไขร่วมกัน เสมอตั้งแต่แรก ๆ ก่อนที่จะติดเป็นนิสัยจนแก้ไม่หาย

7. ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและอนามัย คนเราเกิดแล้วก็ต้องมีแก่ มีเจ็บ และตาย เป็นของธรรมดา เพราะฉะนั้นการเจ็บไข้ได้ป่วยก็เป็นธรรมดาของชีวิต

แต่ปกติคนเราไม่อยากเจ็บป่วย เพราะนอกจากจะเป็นทุกข์ทรมานของร่างกาย และจิตใจตัวเองแล้ว คนอื่นที่ใกล้ชิดก็พลอยห่วงใยเป็นทุกข์ไปด้วย ต้องช่วยดูแลรักษาพยาบาล ซึ่งสมัยนี้ทำให้สิ้นเปลืองเงินทองซื้อยาและเสียค่าหมอด้วย

เพราะฉะนั้น การมีสุขภาพและอนามัยดีจึงเป็นสิ่งประเสริฐ เป็นลาภอันสูงสุด

ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและอนามัย เป็นเรื่องที่คาดหมายและเตรียมการล่วงหน้าได้พอสมควร เช่น ถ้ากินอาหารพอเพียงและมีประโยชน์ ร่างกายก็เจริญเติบโตแข็งแรง การไม่เสพรายาเมา การมีเวลาพักผ่อนและออกกำลังกายอย่างเหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้ช่วยกันรักษาสุขภาพอนามัยได้

นอกจากการดูแลสุขภาพของตัวเองซึ่งเป็นผู้ใหญ่แล้ว พ่อแม่มีหน้าที่โดยตรง จะต้องดูแลสุขภาพอนามัยของลูก ซึ่งยังไม่รู้จักดูแลตนเอง และถ้ามีคนแก่ชราอยู่ในบ้านซึ่งร่างกายเสื่อมโทรมตามวัยด้วย ผัวเมียที่เป็นแกนของครอบครัว ยิ่งจำเป็นต้องรับผิดชอบสุขภาพอนามัยของคนทั้งหลาย เหล่านี้ด้วย

การเตรียมป้องกันและแก้ไขปัญหาลุสภภาพอนามัยนี้ ต้องใช้ความตั้งใจหาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่อนามัยที่เขาแนะนำชี้แจงและจากการอ่านหนังสือ เอกสารที่ทางการแจกให้แล้วปฏิบัติตาม

เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยควรสอบถามผู้รู้ ตั้งแต่ระดับผู้สื่อข่าวและอาสาสมัครสาธารณสุขในหมู่บ้าน เป็นลำดับขึ้นไปถึงแพทย์ที่โรงพยาบาล การซื้อขายยารักษาตัวเอง อาจเป็นอันตรายได้

นอกจากนั้น วันทนี วาสีละลิน (2526 : 86) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของปัญหาในชีวิตครอบครัวไว้ว่า

ปัญหาของชีวิตครอบครัวที่เกิดขึ้นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวไม่มากก็น้อย และครอบครัวยังต้องมีหน้าที่รับผิดชอบมิให้สมาชิกในครอบครัวไปสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นในสังคมหรือเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาสังคมอันทำให้คนส่วนหนึ่งได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อนจากการกระทำนั้น ๆ และยังเป็นที่ยอมรับตรงกันว่า ถ้าครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้ครบถ้วนแล้ว จะเป็นผลให้เกิดปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมได้ เช่น

1. ปัญหาการนอกใจของคู่สมรส การแยกกันอยู่ และการหย่าร้าง
2. ปัญหาเด็กบ้านแตก ขาดความรักและความอบอุ่น ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาสังคมประเภทต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติดให้โทษ และปัญหาเยาวชนอาชญากรและอื่น ๆ
3. ปัญหาการเป็นมารดาและลูกนอกสมรส เช่น เกิดปัญหาด้านภาวะอารมณ์และจิตใจของมารดาและลูกนอกสมรส เป็นต้น

ในเรื่องการแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวนี้ พัทยา สายหู (2526 : 14) ได้เสนอแนะไว้ดังสรุปได้ว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรมีการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างสามีภรรยาที่เป็นหลักในครอบครัวก่อนแล้วขอคำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์ผ่านชีวิตมาก่อน เช่น พ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ นอกจากนั้นเพื่อนฝูงที่หวังดีก็ช่วยคิดได้ ส่วนเรื่องที่สำคัญบางเรื่องอาจต้องอาศัยความรู้และวิธีการเฉพาะเรื่อง จึงต้องปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ หรือค้นคว้าจากเอกสารตำรา นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงหลักที่สำคัญที่สุดสำหรับการแก้ไขปัญหาคือ จิตใจที่ห่วงใยรักใคร่ผูกพันอยากให้ทุกคนในครอบครัวเป็นสุข ถ้ามีหลักนี้อยู่ก็มีทางพิจารณาแก้ไขเรื่องราวต่าง ๆ ค่อยไปไม่ยาก แต่ถ้าไม่เริ่มจากหลักนี้จริง ถึงมีวิธีการที่เหมาะสมก็คงไม่หามาใช้

สรุปได้ว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับชีวิตในครอบครัวดังที่กล่าวข้างต้น ว่าเป็นปัญหาที่คาดหมายไว้ล่วงหน้า และปัญหาที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมาย ซึ่งทำให้สมาชิกในครอบครัว

สามารถ เตรียมการแก้ไขได้ก่อนในกรณีเป็นปัญหาที่คาดหมายไว้ล่วงหน้า แต่ปัญหาที่ไม่ได้คาดหมาย นั้นต้องแก้ไขตามเหตุการณ์ และ เป็นที่ยอมรับว่าเหตุการณ์เหล่านั้นในชีวิตครอบครัว เป็นปัญหา ประจำที่ต้องคิดพิจารณาอยู่เสมอ ดังนั้นการเตรียมตัวให้พร้อมที่จะ เผชิญกับปัญหาดังกล่าวและ การมีสติในการแก้ปัญหาาร่วมกัน เป็นสิ่งสำคัญยิ่งของชีวิตครอบครัว เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของการมี ชีวิตครอบครัวที่มีความสุข

1.3 ความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว

1.3.1 ความหมายของการศึกษา เพื่อชีวิตครอบครัว

มีนักการศึกษาให้ความหมายไว้หลายนัยด้วยกัน โดยน้ามากกล่าวได้ดังนี้

บุญถิ่น อัครถาวร (2509: 52) ได้กล่าวถึงการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว ไว้ว่า

ความร้าวรานในครอบครัวคงจะต่อเนื่องมาจากสาเหตุหลายอย่าง ใครจะเป็น ผู้ผิดถูกก็ตาม ความเสียหายย่อมจะเกิดขึ้นไม่มากก็น้อย แต่ความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ของครอบครัวไทย ซึ่งเป็นหน่วยสำคัญของสังคมและประเทศชาติ ความร้าวราน เหล่านี้ เป็นพยานสนับสนุนให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตครอบครัวนั้น ไม่ใช่ของง่าย ต้องการวิธีการและลักษณะนิสัยพิเศษที่จะช่วยให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ซึ่งหมายถึง การศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว

ศักดิ์ประเสริฐ ทรัพย์ประเสริฐ (2519: 18) ได้ให้นิยามไว้ว่า

การศึกษาว่าด้วยชีวิตครอบครัว (Family Life Education) หมายถึง การศึกษาที่มุ่งหมายจะพัฒนา เด็กทั้งชายและหญิงให้มีคุณภาพและทัศนคติที่ดีต่อชีวิต ครอบครัว การศึกษาที่ว่าด้วยชีวิตครอบครัวจะสอนเด็กให้มีความรู้เรื่องทางเพศ ของมนุษย์และผลของความสัมพันธ์ที่มีต่อกันและกัน ตลอดจนความสำเร็จของบุคคล ซึ่งจะมีผลต่อต้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และศีลธรรม เมื่อเด็กเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว การศึกษานี้จะทำให้เด็กเกิดความเข้าใจในความเป็นผู้หญิงและชายที่มี สุขภาพดี ในสัมพันธ์ภาพระหว่างเด็กชายและหญิง ระหว่างสามีและภรรยา รวมทั้ง บิดามารดาและบุตร

เสนอ อินทรสุขศรี (2526: 2-3) ได้กล่าวถึงวิชา "ชีวิตครอบครัวและสังคม" สรุปได้ดังนี้ เป็นวิชาเกี่ยวกับเพศศึกษา ซึ่งต่างกับเพศศาสตร์ตรงที่เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงเรื่องเพศ ในด้านความสัมพันธ์ทางเพศระหว่าง 2 เพศ แต่วิชาชีวิตในครอบครัวและสังคมหรือเพศศึกษานั้น เป็นวิชาที่มีความหมายกว้างขวางมากมายที่ให้อำนาจชีวิต ประกอบทั้งให้อำนาจถึงศีลธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และความรู้อุทิศแก่การที่ให้มีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ โดยสามารถที่จะเข้ากับใคร ๆ ได้ทั้งเพศเดียวกับคนและเพศตรงกันข้าม

จากพจนานุกรมทางการศึกษา (Dictionary of Education) ซึ่ง คาร์เตอร์ วี กูด เป็นบรรณาธิการ (Carter V. Good, ed. 1973: 236) ได้ให้ความหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว (Family Life Education) ไว้ว่า

1. ความหมายอย่างกว้าง ๆ คือ เป็นการศึกษาที่ช่วยสนับสนุน เสริมสร้าง ให้ผู้เรียนสามารถที่จะมีความสุขในชีวิตครอบครัว โดยจัดการเรียนการสอนในทุกระดับ ตั้งแต่ชั้นเตรียมก่อนเข้าโรงเรียนจนถึงระดับผู้ใหญ่ในรูปแบบการแยกเป็นรายวิชา หรือในลักษณะบูรณาการ
2. ความหมายที่เน้นเฉพาะ คือ เป็นการจัดการเรียนการสอน เป็นโปรแกรมพิเศษ หรือเป็นวิชาที่ต้องมีการเรียนการสอน ในระดับมัธยมศึกษา วิทยาลัยหรือระดับผู้ใหญ่ โดยเป็นการเตรียมเยาวชนหรือผู้ใหญ่ให้มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตแต่งงานและจะเป็นพ่อแม่ที่ดี ซึ่งขึ้นอยู่กับ
  - 2.1 การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะของมนุษย์และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจที่สมบูรณ์ และความพอใจในการสร้างความสัมพันธ์ของครอบครัว ตลอดจนการมีสุขภาพที่ดี
  - 2.2 พัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการมีส่วนร่วมในครอบครัว

สารานุกรมทางการศึกษา (The Encyclopedia of Education) ซึ่ง ลี ซี ไคท์ตัน เป็นบรรณาธิการ (Deighton, ed. 1971: 503) ได้ให้ความหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวไว้ สรุปได้ดังนี้คือ เป็นการเรียนการสอนที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้สำรวจการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในตัวเองและผู้อื่นดีขึ้น อิทธิพลของประสบการณ์ในครอบครัวขึ้นอยู่กับพัฒนาบุคลิกภาพและความแตกต่างของความพอใจในการตอบสนองในบทบาทนั้น ๆ

วิลเลียม เอ็ม สมิท (William M. Smith 1968: 55 อ้างใน Lee C. Deighton 1971: 503) ได้ให้ความหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวไว้ว่า

คือการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน เพื่อวางแผนและแนะนำผู้เรียนให้พัฒนาความสามารถแต่ละบุคคลในบทบาทของตนทั้งปัจจุบันและอนาคตในฐานะสมาชิกของครอบครัว โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ เพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ การตัดสินใจด้วยตนเองจากความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย และในสิ่งที่เขาจะเป็นผู้ตัดสินใจการกระทำนั้นว่าผิดด้วยคุณค่าในตนเอง

เลโอนาร์โด เดอ ลา ครูซ (Leonardo de la Cruz 1987: 1) ได้กล่าวไว้ว่า

ความหมายของ "การศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว" มีหลายความหมาย ที่สำคัญความหมายหนึ่งคือเป็นกระบวนการศึกษาที่ช่วยให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเด็กได้พัฒนาสุขภาพอนามัย สังคม อารมณ์ และศีลธรรมจรรยา เพื่อเขาจะได้เตรียมพร้อมสำหรับความเป็นผู้ใหญ่ การแต่งงาน การเป็นพ่อแม่ จนเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งเท่ากับการที่ต้องคิดต่อกันทางสังคมภายในขอบเขตของวัฒนธรรมแต่ละสังคม

สุชาติ โสมประยูร (Suchart Somprayoon 1981: 7) ได้ให้ความหมายของ "การศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว" สรุปได้ดังนี้ ตั้งแต่มนุษย์ได้ร่วมกันสร้างสังคมนั้น ครอบครัวคือหน่วยพื้นฐานที่สำคัญของสังคม ผู้ชายหรือผู้หญิงทุกคนล้วนเป็นสมาชิกของครอบครัว ปัญหาในชีวิตของคนที่จะเกิดขึ้นล้วนเกี่ยวข้องกับครอบครัว ดังนั้น การศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้มีมาตรการที่จะช่วยเด็กและเยาวชนให้มีความพร้อมที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาในชีวิต

โดยสรุปแล้วการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเตรียมนักเรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญ โครงสร้าง บทบาทและหน้าที่ของครอบครัว ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในฐานะที่ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมปฐมภูมิและเป็นพื้นฐานของสังคมส่วนรวม ซึ่งมีอิทธิพลต่อโครงสร้าง ความมั่นคงและการพัฒนาของสังคมส่วนรวมคือ ประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเน้นศึกษาถึงลักษณะและองค์ประกอบของครอบครัวที่ดีและมีคุณภาพ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตครอบครัว ตลอดจนศึกษาแนวทางในการสร้างชีวิตและครอบครัวที่มีคุณภาพ โดยมุ่งที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในบทบาทตามสถานภาพของตน มีความสามารถที่จะสร้างชีวิตและครอบครัวของตนให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ

1.3.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว

อัลซาร์ อาลี ข่าน (Ansar Ali Khaw 1986: 2) ได้กล่าวไว้ว่า

ความคิดรวบยอด ธรรมชาติของวิชา จุดมุ่งหมายและขอบเขตของโปรแกรม การเรียนการสอนวิชาการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวนั้นย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละ โปรแกรมหรือในแต่ละประเทศ โดยขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มผู้เรียนหรือผู้สนใจ ตลอดจนลักษณะของปัญหา สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมและค่านิยม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมในแต่ละประเทศเป็นเกณฑ์

เอลิซาเบท เอส ฟอสซ์ (Elizabeth S. Force 1971: 9) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนเป็นคนใจกว้างและแสวงหาประสบการณ์สำหรับพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นประโยชน์ในการอยู่อาศัย การใช้ชีวิตในครอบครัว การสร้างความมั่นคงในบ้าน และ เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี
2. เพื่อปลูกฝังบุคลิกภาพของการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวให้กับผู้เรียน สร้างและรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว
3. เพื่อสร้างจิตสำนึกของการจะเป็นพ่อเป็นแม่ ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นของสังคม สร้างความรับผิดชอบในบ้าน และความรักกันในครอบครัว
4. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัวว่าเป็นสถาบันสังคมที่มีบทบาทมากสำหรับมนุษย์
5. เพื่อชี้แนะให้นักเรียนเตรียมพร้อมที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต เพื่อสร้างความสุขในครอบครัว และเพื่อให้ยอมรับว่าเป็นความสุขที่แท้จริง

นอกจากนั้น เอลิซาเบท เอส ฟอสซ์ (Elizabeth S. Force 1971: 18) ยังได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวไว้ว่า เด็ก ๆ ทุกคนต้องได้รับการสอนและฝึกเพื่อเตรียมเขาเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเป็นพ่อเป็นแม่ สร้างบ้าน ให้มีความสุข และการเป็นพลเมืองดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือฝึกเพื่อให้เผชิญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาในครอบครัว

อัลซาร์ อาลี ข่าน (Ansar Ali Khan 1986: 4) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมาย โดยทั่วไปของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว ดังสรุปได้คือ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ไปตาม กระบวนการเรียนการสอนที่จัดขึ้นนั้น ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิตครอบครัว ประโยชน์ที่จะ ได้รับจากครอบครัว ภาพรวมของครอบครัว ตลอดจนพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์และค้นหาวิธีการ ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตครอบครัว และให้เกิดความตระหนักว่าคนคือผู้หนึ่งที่มีส่วนช่วย สังคมและประเทศชาติ โดยผู้เรียนสามารถพัฒนาไปในช่วงการเรียนรู้ ตลอดจนมีความเข้าใจ ถึงสภาพปัญหาและปัจจัยที่จะสร้างให้ชีวิตมีคุณภาพ

จากจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวดังกล่าวข้างต้น นำมาสรุปเป็น ข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กเรียนมีความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญ โครงสร้าง บทบาท และหน้าที่ของครอบครัวในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลักษณะและองค์ประกอบของครอบครัวที่ดี มีคุณภาพ บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนสาเหตุและผลของความเปลี่ยนแปลง ทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองการปกครองที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตครอบครัวและ มีความรู้ ความเข้าใจถึงความสำคัญและแนวทางในการสร้างชีวิตครอบครัวที่มีคุณภาพ
2. เพื่อให้เด็กเรียนมีเจตคติที่ดีในตนเอง โดยตระหนักถึงความรับผิดชอบใน ความสำคัญของตนเองที่จะปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ ตลอดจนตระหนักถึงการสร้างความมั่นคงให้กับ ชีวิตและครอบครัวของตนทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ
3. เพื่อให้เด็กเรียนมีความสามารถที่จะปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ของตนในฐานะ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและสังคม มีความสามารถที่จะวางแผนชีวิตและครอบครัวของตนให้มี คุณภาพตลอดจนมีความสามารถที่จะหาแนวทางที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาอันอาจจะ เกิดกับชีวิต และครอบครัวของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวกับวิชาสังคมศึกษา

นักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดความหมายและเป้าหมายของ วิชาสังคมศึกษาไว้ ดังสรุปได้ดังนี้

จอห์น ยู ไมเคิลลิส (John U. Michaelis 1978: 12) ได้กล่าวถึง
ความหมายของวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ให้ความรู้ ความคิด ความเข้าใจเกี่ยวกับและสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ ช่วยอบรมกล่อมเกลาให้ผู้เรียนสามารถประพฤติตนเป็นพลเมืองดี มีจิตใจสูง รู้จักเลือกประกอบอาชีพ ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งเห็นได้จากความมุ่งหมายของวิชานี้ที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในหลักการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย สามารถปรับคนให้เข้ากับบุคคลอื่นได้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม บรรารณาจะมีส่วนร่วมในสังคม เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเหตุผล รู้จักตัดสินใจ สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เข้าใจปัญหาความต้องการของมนุษย์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน เพื่อหาทางป้องกันและแก้ปัญหาได้

เอ็ดวิน เฟนตัน (Enwin Fenton 1966: 63) ได้กล่าวว่า "สังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต การสอนจึงไม่ควรเน้นแต่ด้านวิชาการเท่านั้น ต้องมีการฝึกฝน ถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดีด้วย"

นอกจากนี้นักการศึกษาของไทยคือ จรรยา คุณมี (2520: 25-26) ได้กล่าวถึงวิชาสังคมศึกษาว่า

สังคมศึกษาเป็นวิชาที่เลือกสรรเนื้อหาวิชามาจากหมวดวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อใช้ในการสอนโดยเฉพาะ โดยเน้นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า วิชาสังคมศึกษา คือ วิชาที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งกายภาพ สังคม และวัฒนธรรม

จากความหมายของวิชาสังคมศึกษา ดังได้กล่าวถึงนั้นสรุปได้ว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่สอนให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวิชาสังคมศึกษาได้กำหนดเป้าหมายของวิชาไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ทั้งในด้านความคิด การตัดสินใจ ตลอดจนลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพมีความสามารถและเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าทั้งระดับครอบครัว สังคม และประเทศชาติ ดังเช่น

จอห์น ยู ไมเคิลลิส (John U. Michaelis 1978: 12-13) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของวิชาสังคมศึกษา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักหน้าที่ของความเป็นพลเมืองดี
2. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าใจในความสัมพันธ์ของมนุษย์
3. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีกระบวนการของความคิดในแง่การตัดสินใจ การสืบสอบและการพิจารณาว่าสิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดดีงาม
4. เพื่อพัฒนาและฝึกฝนผู้เรียนให้มีทักษะการทำงานด้วยตนเอง และการทำงานเป็นกลุ่ม

ลาวัณย์ วิทยาทพิฏกุล (2526: 5) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนในปัจจุบันไว้ว่า

การสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนในปัจจุบันมุ่งเน้นวัตถุประสงค์สำคัญที่การพัฒนาพลเมืองดี หรือพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถตัดสินใจในเรื่องราวหรือปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเลือกแนวทางในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม กล่าวได้ว่าพลเมืองที่ดีหรือที่มีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีความรู้ เจตคติ ทักษะและกระบวนการอันจำเป็น และเหมาะสมกับสภาพการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์และ เป็นสุข ปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมากมาและรวดเร็ว ปัญหาที่พลเมืองจะต้องเผชิญในชีวิตประจำวันซับซ้อนยิ่งขึ้นจึงต้องได้รับการพัฒนาให้มีความสามารถในการตัดสินใจ เลือกใช้วิธีการแสวงหาความรู้ และเลือกความรู้ที่เป็นประโยชน์ สามารถใช้เป็นพื้นฐานประกอบการตัดสินใจ เพื่อเลือกแนวทางปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมด้วย

นอกจากนั้น พิบูลศรี วาสนสมลสิทธิ์ (2526: 85) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนวิชาสังคมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษาแนวใหม่ (The New Social Studies) ไว้ว่า

แต่เดิมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้ ความคิด ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่ผู้เรียน อาจกล่าวได้ว่ามุ่งหมายให้ความรู้ เพื่อเป็นจุดหมายปลายทางให้ผู้เรียนได้รับความรู้มากที่สุดภายในเวลาจำกัด แต่เมื่อสภาพความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการของโลกมีมาก ทำให้โรงเรียนไม่สามารถจะสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวที่สำคัญทั้งหมดได้ จุดมุ่งหมายของการสอนวิชาสังคมศึกษาจึงต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่นในปัจจุบันและในอนาคต จุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาจึงขยายกว้างขึ้น โดยเน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ให้มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านความรู้ ความคิด และเจตคติ ตลอดจนทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอีกด้วย

จากเป้าหมายดังกล่าวคือ การมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความสามารถ
ในอันที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาในชั้นมัธยม
ศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (กระทรวงศึกษาธิการ 2520: 64) ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น
ประมุข
2. เพื่อให้มีความรักชาติ มีความสามัคคีในชาติ มีความเสียสละ เพื่อส่วนรวม มีความ
ซื่อสัตย์ในผลงานอันดีเด่นของคนไทย รู้จักรักษาไว้ซึ่งเอกราช และรู้จักรักษาแบบอย่าง
วัฒนธรรมประเพณีอันเป็นเอกลักษณ์ที่ตงามของชาติ
3. เพื่อเสริมสร้างให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีคุณธรรมประจำใจ และมีคุณสมบัติต่าง ๆ
อันพึงประสงค์ของสังคมไทย
4. เพื่อเสริมสร้างให้มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานในการพัฒนาสร้างสรรค์ และแก้
ปัญหาในด้านสังคม เศรษฐกิจและ เทคโนโลยี โดยอาศัยคุณธรรมและวิธีการทางวิทยาศาสตร์
เป็นปัจจัยสำคัญ
5. เพื่อเสริมสร้างบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก
ในครอบครัว ในชุมชน ในประเทศ และในประชาคมของโลก
6. เพื่อให้เกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน ตลอดจนเห็นคุณค่า มีความรับผิดชอบ
รวมทั้งให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม
เป็นสำคัญ

เมื่อวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่จัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้
เป็นผู้ที่เข้าใจตนเองและสังคม เป็นผู้ที่มีเจตคติที่ดีต่อตนเองและสังคม ตลอดจนมีทักษะและ
ประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพหรืออาจกล่าวได้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้
ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความพร้อมในการเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพของประเทศและสังคมส่วนรวม ซึ่งการ
ที่ผู้เรียนจะมีความเป็นพลเมืองดีได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือที่จะพัฒนาจากทุก ๆ สถาบันในสังคม
โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดกับสมาชิกมากที่สุด คือ สถาบันครอบครัว เพราะเป็น
สถาบันที่มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการอบรมเลี้ยงดูให้สมาชิกในครอบครัวได้เติบโตและมีความ
สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี

ดังจะพบว่าครอบครัว เป็นหน่วยย่อยของสังคมส่วนรวมที่มีบทบาทและความรับผิดชอบอย่างยิ่งต่อการสร้างเสริมสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดีมีคุณภาพ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันการดำเนินชีวิตครอบครัวหาได้ราบรื่นไปหมด มักจะต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคให้สมาชิกต้องป้องกันและแก้ไขอยู่เสมอ ซึ่ง บุญถิ่น อัตถากร (2517: 52) ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตครอบครัวไว้ว่า ไม่ใช่ของง่าย ต้องการวิธีการ และลักษณะนิสัยพิเศษที่จะช่วยให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ซึ่งหมายถึงต้องมีการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว

เมื่อการดำเนินชีวิตครอบครัวไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดเจตคติ ความรับผิดชอบ และสามารถเตรียมพร้อมเพื่อบทบาทในชีวิตครอบครัวของคนทั้งในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนเกิดความรับผิดชอบว่าการการดำเนินชีวิตครอบครัวที่มีคุณภาพจะมีผลต่อสังคมส่วนรวม ดังจะเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นแนวทางสร้างเสริมความมั่นคงของชีวิตครอบครัวดังกล่าว เป็น การศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัว (Family Life Education)

ดังนั้น เพื่อชีวิตครอบครัวที่ดีมีคุณภาพ เป็นรากฐานสำคัญยิ่งของสังคมส่วนรวม และการจัดการเรียนการสอนของการศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความรับผิดชอบในชีวิตครอบครัว ซึ่งเท่ากับการได้ปฏิบัติตน เป็นพลเมืองดีของชาติ อันเป็นเป้าหมายหลักของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ดังนั้น การศึกษาเพื่อชีวิตครอบครัวจึงมีความสัมพันธ์กับวิชาสังคมศึกษา เพราะมีจุดมุ่งหมายคือ พัฒนาผู้เรียนให้ เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพของประเทศ ซึ่งการเป็นพลเมืองดีของประเทศนั้นต้องมีรากฐานมาจากการมีชีวิตครอบครัวที่มีคุณภาพ นั้นเอง

ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยภายในประเทศ

2.1.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของชีวิตครอบครัวที่มีต่อเด็กและเยาวชน

เพ็ญศรี อรุณรุ่งเรือง (2522: 29- 86) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "อิทธิพลของสถานะภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของลูก" เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคนชั้นสูง ชั้นกลาง และชั้นต่ำในกรุงเทพมหานครว่า มีวิธีการรักษาสถานภาพเดิมของคนได้อย่างไร โดยได้ศึกษาเฉพาะอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาของลูกคือ ศึกษาว่าพ่อแม่ของนักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกันจะมีผลต่อความสำเร็จการศึกษาของลูกหรือไม่ ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จาก 3 โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน เก็บข้อมูลโดยวิธีออกแบบสอบถามจากตัวนักเรียนและผู้ปกครอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ผลจากการวิจัยพบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ นั้นจะมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของลูก

สมจิตต์ ภาคิกร และคณะ (2527: 56-81) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มูลเหตุจูงใจเสพสารให้โทษและสารเสพติดของเด็กชายวัยรุ่น อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่" วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุบางประการ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยา เช่น รายได้ ความสัมพันธ์ของครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู ลักษณะความสัมพันธ์และการมีวสุมระหว่างเพื่อน ลักษณะบุคลิกภาพทางจิตใจและอารมณ์ ตลอดจนความเชื่อผิด ๆ และนิสัยบางประการและการถูกชักจูง ที่จูงใจการเสพสารให้โทษและสารเสพติดของเด็กชายวัยรุ่น อายุ 15 - 19 ปีที่กำลังศึกษาในโรงเรียน อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างประชากรได้แก่นักเรียนชายอายุ 15 - 19 ปี ซึ่งกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ ม.ศ.4 และ ม.ศ.5 , ม.4, ม.5, ม.6 ทั้งโรงเรียนรัฐบาลและเอกชนและเป็นสหศึกษาและชายล้วน ส่วนระดับอาชีวศึกษาและพาณิชย์การจะต้องเป็นนักเรียนชั้นปีที่ 1,2,3 ที่มีอายุ 15 - 19 ปี ลุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกประชากรที่จะทำการศึกษาวิจัย 500 คน ตามกำหนดด้วยวิธี

Probability Sampling, Simple Random Sampling เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็น

แบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามมูลเหตุจิตใจเสพสารให้โทษ และสารเสพติดของเด็กชายวัยรุ่น อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ ไปสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ประชากรด้วยตนเอง ได้รับคืน 458 ชุด คิดเป็นร้อยละ 91.60 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปโดย แสดงจำนวนความถี่และอัตราส่วนร้อยละและค่าเฉลี่ย และทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความแตกต่างของความสัมพันธ์ของตัวแปรต้น ตัวแปรตาม และตัวแปรควบคุมโดยใช้ ไค-แอสควร์ (Chi-square Test) ผลการวิจัยพบว่า เด็กชายวัยรุ่นเกินครึ่งที่เคยและกำลังเสพเฉพาะ สารให้โทษรวมทั้งสารให้โทษและสารเสพติดหลายชนิดคือร้อยละ 69.22 แต่เสพเฉพาะสาร ให้โทษมีมากที่สุด สารเสพติดมีเพียงส่วนน้อย มีผู้ติดยาเสพติดและได้รับการรักษาทั้งหมด 4 ราย กลับเสพซ้ำ 1 ราย สารให้โทษและสารเสพติดที่เคยเสพคือ ดื่มแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่มากที่สุดเพียงส่วนน้อยเช่นการใช้ยานอนหลับ ยาแก้ปวด ยาแก้ลมประสาท กัญชา ยาม้า ยาขยัน เหล้าแห้ง สารระเหย ผีน มอร์ฟิน เฮโรอีน กระต้อม L.S.D. คามล้าดับ และพบว่าเด็กชายวัยรุ่นที่มีรายได้สูง ผู้ที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดีและ การอบรมเลี้ยงดูถูกต้องน้อย ผู้ที่ได้รับความอิสระหรือถูกปล่อยปละละเลยมาก ได้รับความ ลำเอียงมาก มีโอกาสน้อยหรือไม่มีโอกาสเสนอความคิดเห็น มีความสัมพันธ์และมีว่สมกับเพื่อน มาก มีเพื่อนสนิท และเพื่อนในสถานที่พักเดียวกันคิดสารให้โทษและสารเสพติด บุคลิกภาพทาง จิตใจและอารมณ์โกรธมาก มีความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับสารให้โทษ และสารเสพติด ประสบการณ์ที่เคยสูบบุหรี่และดื่มแอลกอฮอล์มาก่อน การถูกหลอกให้เสพสารให้โทษและสาร เสพติดทำให้เด็กชายวัยรุ่นเสพสารให้โทษและสารเสพติดซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (2527: 28-60) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์ ปัจจัยบางประการของเยาวชนกระทำผิดกฎหมาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาให้ทราบถึงปัจจัย ร่วมที่เยาวชนกระทำผิดกฎหมาย และเพื่อศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนกระทำผิดกฎหมาย กลุ่มตัวอย่างประชากรแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเยาวชนกระทำผิดกฎหมายอายุ 14 - 18 ปี ที่ฝึกอบรมในสถานฝึกและอบรมบ้านกรุณา บ้านอุเบกขา และบ้านปราณี ของสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กกลาง กรุงเทพมหานคร เฉพาะคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน และกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3, 4, 5 และ 6 เฉพาะอายุ 14 - 18 ปี ของโรงเรียนเทพลีลา และโรงเรียน กุญชรารามวิทยาคม จำนวนตัวอย่างที่ใช้วิเคราะห์ทั้งสิ้น 620 คน เป็นเยาวชนกระทำผิด กฎหมาย 348 คน นักเรียน 272 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 5 ฉบับ คือ (1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยครอบคลุมตัวแปรตามที่กำหนดไว้

(2) แบบสอบถามเกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องแหล่งควบคุมภายใน-นอกคน ซึ่งแปลและปรับปรุงโดย อัญญรัตน์ จิรรุ่งศฤงคาร (3) แบบสอบถามความโน้มเอียงไปในทางเป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมาย ซึ่งสร้างโดย พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ (4) แบบสอบถามอัครมโนทัศน์ ซึ่งสร้างโดย ไพจิตร ผักเจริญผล และ (5) แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งสร้างโดย ชูศรี หลักเพชร และ สมพงศ์ ศิริพัฒน์ ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แล้วจดบันทึก อธิบายวิธีการตอบ อ่านข้อความ แล้วให้ผู้ตอบขีดเครื่องหมายลงในแบบสอบถาม เพราะกลุ่มตัวอย่างเยาวชนกระทำผิดกฎหมายส่วนใหญ่มักมีความบกพร่องทางภาษา ส่วนกลุ่มตัวอย่างนักเรียนผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้นักเรียนอ่านและตอบด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยเทคนิคการวิเคราะห์การจำแนกกลุ่ม (Discriminant Analysis) ด้วยวิธีแบบขั้น ๆ (Stepwise) โดยใช้สถิติวิลคส์แลมดา (Wilks' Lamda) เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวแปรเข้าวิเคราะห์ ผลการวิจัยปรากฏว่าตัวแปร จำนวน 21 ตัว จาก 33 ตัว สามารถอธิบายความแปรปรวนของการเป็นสมาชิกกลุ่มเยาวชนกระทำผิดกฎหมาย และกลุ่มนักเรียนได้ถึงร้อยละ 74.92 ตัวแปรจำนวนที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มาตรฐาน ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป มี 9 ตัวแปร และสามารถแยกเป็นลักษณะของปัจจัยใหญ่ได้ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสำคัญที่สุดอันได้แก่ การศึกษา การเที่ยวเล่นคุยกับเพื่อนเมื่อมีเวลาว่าง และการมีเพื่อนสนิทถูกจับกุมและปัจจัยทางครอบครัว ได้แก่ การที่บิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกันเพราะหย่า และเพราะเสียชีวิต รายได้ของครอบครัว จำนวนพี่น้อง การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และแบบเข้มงวด กวดขัน

2.1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการต้องการความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้องในการมีชีวิตครอบครัวที่มีคุณภาพ

วาริ ว่องพินัยรัตน์ (2516: 11-41) ได้วิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบความมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัว ระหว่างผู้มีการศึกษาสูงและผู้มีการศึกษาดำ" วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวระหว่างผู้มีการศึกษาสูงและผู้มีการศึกษาดำ โดยสุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มละ 120 คน แต่ละกลุ่มจำแนกออกเป็น 2 อาชีพคือ ข้าราชการ และไม่ใช้ข้าราชการ แต่ละอาชีพแบ่งออกเป็น 3 รุ่น คือ รุ่นที่ 1 อายุเฉลี่ย 60 ปี รุ่นที่ 2 อายุเฉลี่ย 40 ปี และรุ่นที่ 3 อายุเฉลี่ย 20 ปี

การวัดความมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัว โดยใช้การสัมภาษณ์ชนิดมีแบบแผน (Structured Interview) ซึ่งผู้ทำการวิจัยสร้างขึ้นเอง มีเนื้อหาครอบคลุมในเรื่อง การเลือกคู่ครอง การครองเรือน และการอบรมเลี้ยงดูบุตร แล้วทดสอบความแตกต่างด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบ 3 ตัวประกอบ (Three Dimension Design แบบ $2 \times 2 \times 3$ Factorial Design) คือ การศึกษา อาชีพ รุ่น และทดสอบค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันด้วยวิธีของ ดันแคน (Duncan's New Multiple Range Test) และการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวดีกว่าผู้มีการศึกษาด้อยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 ข้าราชการมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวดีกว่าไม่ใช่ข้าราชการอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 รุ่น 20 ปี มีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวดีกว่ารุ่น 40 ปี และรุ่น 40 ปี มีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวดีกว่ารุ่นอายุ 60 ปี อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05 นั่นคือ ในช่วงเวลาที่ผ่านมาสวมชู้คนนี้ ความมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวในสังคมไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น และผู้ทำการวิจัยได้อภิปรายผลเกี่ยวกับการสร้างทัศนคติที่ดี และสร้างความเข้าใจอันดีต่อเรื่องการสมรสและชีวิตครอบครัวให้แก่เด็กหนุ่มสาวด้วยการ

1. ควรให้การศึกษแก่เด็กในเรื่องการสมรสและชีวิตครอบครัว และความเป็นไปในครอบครัว เพื่อให้เด็กได้รู้ถึงอุปสรรคและปัญหาที่อาจจะพบบ้างหลังการสมรสแล้ว เพื่อเป็นการสร้างทัศนคติ คุณธรรม หรือค่านิยมให้แก่เด็ก เพราะทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงการอยู่ร่วมกันในสถาบันครอบครัวได้

2. ควรให้มีการศึกษาเรื่องเพศศึกษา เพื่อเป็นการสอนแนวทางชีวิตที่เป็นจริงในสังคม โดยเน้นหนักในด้านการศึกษาอย่างแท้จริง เพราะจะไม่ได้ประโยชน์อะไรเลยที่จะเก็บเรื่องธรรมชาติและการปฏิบัติต่อกันในเรื่องเพศเป็นสิ่งลึกลับและต้องห้าม

จงกล นาธิรัญ (2525: 119-125) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสนใจทางด้านเพศศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกในโรงเรียนทดลอง กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสนใจ ทางด้านเพศศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ในโรงเรียนทดลอง กรุงเทพมหานคร และเปรียบเทียบความสนใจทางด้านเพศศึกษาของ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกในโรงเรียนทดลอง กรุงเทพมหานคร ระหว่าง (1) นักเรียนชาย กับนักเรียนหญิง (2) นักเรียนที่มีอายุ 10 - 12 ปี กับนักเรียนที่มีอายุ 13 - 15 ปี (3) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย กับนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (4) นักเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวสูง กับนักเรียนที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวต่ำ (5) บุตรคนโต บุตรคนกลาง บุตรคนสุดท้อง

ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกในโรงเรียนทดลอง กรุงเทพมหานคร 13 โรงเรียน จำนวน 434 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างประชากรแบบแยกประเภท เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 1 ชุด ประกอบด้วย คำถาม 3 ส่วน คือ (1) สถานภาพของผู้ตอบ (2) สภาพเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว (3) ความสนใจทางด้านเพศศึกษา เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผู้วิจัยได้เป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยหาอัตราส่วนร้อยละ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยการทดสอบค่าที (t-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ตามวิธีของเชฟเฟ (Scheffe Test for All Possible Comparison) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกในโรงเรียนทดลอง กรุงเทพมหานคร มีความสนใจทางด้านเพศศึกษาในระดับปานกลาง โดยสนใจหมวดชีวิตครอบครัวเป็นอันดับหนึ่ง และสนใจหมวดกิจกรรมที่ทำให้ความรู้เกี่ยวกับเพศศึกษาเป็นอันดับสุดท้าย และพบว่านักเรียนสนใจหมวดชีวิตครอบครัว โดยเฉพาะหัวข้อ "วิธีการที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุข"

ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคณะ (2528: 133-150) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาและความต้องการของวัยรุ่นไทย ในปี พ.ศ. 2527" วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัญหาและความต้องการของวัยรุ่นไทยในด้านร่างกาย สุขภาพอนามัย จิตใจ อารมณ์ สังคม กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 11,555 คน จากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงให้เป็นตัวแทนภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของวัยรุ่นไทย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคณะผู้วิจัยไปส่งและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในส่วนกลาง สำหรับในส่วนภูมิภาคได้ส่งข้อมูลไปทางองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ (ร.ส.พ.)

และให้ผู้แทนเป็นผู้รวบรวมแบบสอบถามส่งกลับคืนโดยทาง ร.ส.พ. และไปรษณีย์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรม SPSS หาค่าเฉลี่ยและอัตราส่วนร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการด้านครอบครัว วัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องการครอบครัวที่อบอุ่น มีความรัก ความเข้าใจกัน ต้องการแต่งงานด้วยความรัก และมีการศึกษา ทั้ง ๆ ที่ส่วนใหญ่บอกว่าตนเองยังไม่มีคู่รัก

วาทิต อุทอามาตย์ (2524: 55-139) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมเกี่ยวกับการสมรส และค่านิยมของแต่ละองค์ประกอบของการสมรสของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 13 เรื่อง คือ การมีนัด ระยะเวลารู้จักกันก่อนสมรส การหมั้นและสินสอด พิธีสมรส อายุแรกสมรส การเลือกคู่ครอง ที่อยู่อาศัยหลังการสมรส เป้าหมายของการสมรส ขนาดครอบครัว สิทธิและหน้าที่ของสามีและภรรยา สิ่งที่จะยึดถือในชีวิตสมรสที่เป็นสุข การปรับตัวในชีวิตสมรส และการสมรสใหม่ ว่าจะเป็นค่านิยมเชิงบวกหรือลบ และค่านิยมแบบประเพณีนิยม สมัยกึ่งกลาง หรือสมัยนิยม และเพื่อเปรียบเทียบค่านิยมดังกล่าวตามตัวแปรด้านเพศ การเรียนและไม่ได้เรียนประถมศึกษา แผนกวิชาที่เรียนจำนวนพี่น้อง และสถานภาพสมรสของบิดา-มารดา กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2523 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบการแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 45,967 คน ได้ตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 466 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามวัดค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น 2 ชุด คือชุดที่ใช้วัดค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสเชิงบวกหรือลบ และชุดที่ใช้วัดค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสแบบประเพณีนิยม สมัยกึ่งกลาง หรือสมัยนิยม ซึ่งแบบวัดค่านิยมทั้ง 2 ชุดนี้ มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ .56 และ .55 ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำคะแนนที่ได้รับไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อตีความหมายลักษณะค่านิยมแล้วนำไปทดสอบทางสถิติ เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสตามตัวแปรต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 97.79 มีค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสเป็นบวก และร้อยละ 2.21 ที่มีค่านิยมเป็นลบ และในส่วนของค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสแบบประเพณีนิยม สมัยกึ่งกลางหรือสมัยนิยม พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 55.0 มีค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสเป็นแบบสมัยนิยม และกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 45.0 มีค่านิยมเกี่ยวกับ

การสมรสเป็นแบบสมัยึ่งกลาง แต่ไม่พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสเป็นแบบ ประเพณีนิยม กลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันด้าน แผนวิชาที่เรียนมีค่านิยมเกี่ยวกับการสมรส ที่เป็นบวก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างกันตามตัวแปรด้าน เพศ ที่เรียนและไม่ได้เรียนประถมศึกษาศึกษา จำนวนพี่น้อง และสถานภาพสมรสของบิดา-มารดา มีค่านิยมเกี่ยวกับการสมรสที่เป็นบวก ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากรายงานการวิจัยในประเทศที่นำเสนอมาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ในครอบครัวระหว่างบิดามารดากับบุตรมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก พบว่ามีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของบุตร เป็นผลก่อให้เกิดปัญหาแก่เด็กและเยาวชน เช่น การออกกลางคัน และการตกซ้ำของนักเรียน การเป็นคนเสพสารให้โทษและสารเสพติด ตลอดจนเป็นแรงผลักดันให้ เยาวชนกระทำผิดกฎหมาย ทั้งที่มีการศึกษาความต้องการและความสนใจในเรื่องเกี่ยวข้องกับ ชีวิตครอบครัว พบว่า ความมีเหตุผลเกี่ยวกับการสมรสและชีวิตครอบครัวในสังคมไทยมีแนวโน้ม สูงขึ้น เด็กและเยาวชนมีความสนใจในการจะเรียนรู้เรื่องชีวิตครอบครัว โดยเฉพาะมีความ สนใจหัวข้อเรื่องวิธีการที่จะทำให้ครอบครัวมีสุข ตลอดจนมีงานวิจัยที่พบว่าเด็กวัยรุ่นไทยต้อง การมีครอบครัวที่อบอุ่น ต้องการมีความรัก มีความเข้าใจกันในครอบครัว มีค่านิยมเกี่ยวกับ การสมรสเป็นบวก ซึ่งจากการศึกษาความต้องการและความสนใจของเด็กและเยาวชนดังกล่าว เป็นการยืนยันว่า ควรให้การศึกษแก่เด็กในเรื่องการสมรสและชีวิตครอบครัว เพื่อเป็นการ สร้างทัศนคติ และค่านิยมให้แก่เด็กในทางที่ถูกต้อง

2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับอิทธิพลของชีวิตครอบครัวที่มีต่อเด็กและเยาวชน

เจฟฟรีย์ จี แฮท (Geoffrey G. Hett 1986: 34) ได้ศึกษาเรื่อง "Family Separation : Its Effects upon the Educational and Social-Emotional Growth of Children." จากอัคราการหย่าร้างที่เพิ่มจำนวนสูงขึ้น จึง มีการทำวิจัยของชาวแคนาดาเพื่อศึกษาผลกระทบของการหย่าร้างระหว่างบิดามารดาที่มีต่อ การปรับตัวของบุตรที่โรงเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา อุดมโนทัศน์ และการขาดเรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากเด็กเกรด 8 ที่มาจากครอบครัวที่มีการหย่าร้างกัน ใช้วิธีสัมภาษณ์มารดาของเด็กจากครอบครัวที่มีการหย่าร้าง จำนวน 16 คน และใช้วิธีสัมภาษณ์เด็กจำนวน 21 คน ที่มาจากครอบครัวที่มีการหย่าร้าง ประกอบด้วย แบบสอบวัดทัศนคติของเด็กรูปแบบของ ปีแอร์-แฮร์ริส (Piers-Harris Children's Self-Concept Test) และแบบสอบวัดผลสัมฤทธิ์แบบกว้าง (Wide Range Achievement Test) ซึ่งเป็นแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถที่แสดงออกในโรงเรียน จากนั้นผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นเด็กจำนวน 21 คน จากครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกันให้เด็กแต่ละคนตอบแบบสอบถามที่เป็นแบบเลือกคำตอบระบุพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของวอล์คเกอร์ (Walker Problem Behavior Identification Checklist) จากนั้นเด็กทั้งหมดตอบแบบทดสอบแสดงลักษณะของบุคคลตามจินตนาการ (Draw-a-Person Test) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าที (t-test) ข้อค้นพบจากการศึกษามีดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการหย่าร้างจำนวน 50% ของทั้งหมด มีคะแนนต่ำกว่าระดับชั้น โดยเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกันจะมีเพียง 29% เท่านั้น
2. ผลทดสอบแสดงลักษณะของบุคคลตามจินตนาการ (Draw-a-Person Test) พบว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการหย่าร้าง 33% ของทั้งหมด จะแสดงความกังวลใจ ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกันส่วนใหญ่จะแสดงความสุข
3. เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการหย่าร้าง มีปัญหาทางพฤติกรรมที่โรงเรียนมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีบิดามารดาอยู่ร่วมกัน

โรเบิร์ต อเลน เมนเจอร์คิง (Robert Alan Mengerink 1987: 4048-A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Relationship of School Achievement and Disciplinary Problems to Single Parent Families among Selected Tenth and Twelfth Grade Students in the United States." มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและปัญหาเรื่องวินัยของนักเรียน เกรด 9 และเกรด 12 ในสหรัฐอเมริกาที่มาจากครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเป็นผู้ปกครองเพียงคนเดียว วิธีการดำเนินการวิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่งได้ข้อมูลเบื้องต้นที่รวบรวมใน ค.ศ. 1980 โดยศูนย์วิจัยความคิดเห็นแห่งชาติ (National Opinion Research Center) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามและแบบทดสอบ

ที่ประกอบด้วยคำถามทั่วไป 8 ข้อ และเฉพาะเจาะจง 32 ข้อ เป็นการวิเคราะห์ครอบครัว ที่มีบิดาหรือมารดาเป็นผู้ปกครองคนเดียว และที่มีทั้งบิดามารดาเป็นผู้ปกครอง และยังศึกษาถึง ตัวแปรด้านครู ระดับชั้นเรียน และปัญหาเรื่องวินัยในโรงเรียน รวมทั้งศึกษาเรื่องเพศ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ ชชาติพันธุ์ และคะแนนระดับความสามารถ การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่า F (F-test) สรุปผลการศึกษาค้นคว้า พบว่าสอดคล้องกับสมมติฐานทุกข้อคือ ลักษณะของครอบครัว เป็นตัวแปรที่สำคัญในการคาดคะเนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและปัญหาเรื่อง วินัยของนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดาเป็นผู้ปกครองคนเดียว มีแนวโน้มที่จะมี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าและมีปัญหาเรื่องวินัยในโรงเรียนมากกว่านักเรียนที่มาจาก ครอบครัวที่มีบิดามารดาเป็นผู้ปกครองพร้อมและนักเรียนที่มาจากครอบครัวที่มีผู้ปกครองเป็น มารดาคนเดียวมีแนวโน้มที่จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า และมีปัญหาเรื่องวินัยในโรงเรียน มากกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองเป็นบิดาเพียงคนเดียว

แองเจลิน เอ กรูเนอิก (Angeline A. Gruneich 1987: 2457-A)

ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Comparison of Perceptions of Family Functioning and Parent-Adolescent-Communication in Biological Families and Step-families." จุดประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อทำการเปรียบเทียบหน้าที่และการถ่ายทอด วัฒนธรรมของครอบครัวที่สืบสายโลหิตกันมา และครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงหรือขอเด็กลมาเลี้ยง วิธีการดำเนินการวิจัย ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นครอบครัวที่สืบสายโลหิตกันมา 25 ครอบครัว และครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงหรือขอเด็กลมาเลี้ยง 25 ครอบครัว จากแถบตะวันออก เฉียงเหนือของรัฐเท็กซัส เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่าให้เข้ากับ ครอบครัว และความสัมพันธ์ที่ติดภายในครอบครัว (Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scales) และแบบสอบถามการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก (Parent-Adolescent Communication) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าที (t-test) ผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. สมาชิกของครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงหรือมารดาเลี้ยงหรือขอเด็กลมาเลี้ยง รับรู้ว่าครอบครัวของเขามีความสัมพันธ์
2. มารดาและเด็กในกลุ่มครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงหรือมารดาเลี้ยงมีความพึงพอใจน้อยกว่ามารดาและเด็กในกลุ่มครอบครัวที่สืบสายโลหิตกัน

3. บิดาและเด็กในกลุ่มครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงหรือมารดาเลี้ยงหรือขอเด็กมาเลี้ยง แสดงให้เห็นความสามารถในการปรับตัวน้อยกว่าบิดาและเด็กที่สืบสายโลหิตกันมา

4. เด็กวัยรุ่นในกลุ่มครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงหรือมารดาเลี้ยงหรือขอเด็กมาเลี้ยง รับรู้ตนเองว่ามีความพอใจเกี่ยวกับการปรับตัวของครอบครัว น้อยกว่าเด็กวัยรุ่นในกลุ่มครอบครัวที่สืบสายโลหิตกันมา

5. คู่สามีภรรยาในกลุ่มครอบครัวที่เป็นบิดาเลี้ยงหรือมารดาเลี้ยง หรือขอเด็กมาเลี้ยงแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีในครอบครัว ความพึงพอใจกับความสามัคคีในครอบครัว และการปรับตัวของความครว้นน้อยกว่าคู่สามีภรรยาของกลุ่มครอบครัวที่สืบสายโลหิตกันมา

6. การติดต่อกันระหว่างวัยรุ่นกับผู้ปกครองที่สืบสายโลหิตกันมามีในเชิงบวก มากกว่ากลุ่มครอบครัวที่มีบิดาเลี้ยงหรือมารดาเลี้ยง หรือขอเด็กมาเลี้ยงไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองจริงหรือไม่

2.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความต้องการ ความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้อง ในการมีชีวิตรอบครัวที่มีคุณภาพ

วอลเตอร์ จี. แมคอินไทร์ (Walter G. McIntire 1969 : 183-185) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทศนคติของครูใหญ่ในรัฐคอนเนคตัต เกี่ยวกับการศึกษาชีวิตครอบครัวในสหรัฐอเมริกา ประชากร คือ ครูใหญ่โรงเรียนมัธยม และโรงเรียนทางศาสนาที่สอนวิชาชีวิตทั้งหมด ในปี ค.ศ. 1967 จำนวน 515 คน โดยการใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารส่วนมาก ร้อยละ 80 เห็นด้วยกับการที่โรงเรียนจะต้องสอนชีวิตครอบครัวหรือเพศศึกษา และข้อที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ การสอนชีวิตครอบครัว หรือเพศศึกษา จะต้องสอนต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งแต่ชั้นอนุบาล จนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

โลว์อิง ลอเรนซ์ ฟรานซิส (Lowing Lawrence Francis 1972: 6685) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง ความต้องการ และความสนใจเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนเกรด 9 มีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับความต้องการและความสนใจ ในวิชาเพศศึกษา และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของบิดามารดา แพทย์ เสมียน ครูใหญ่ ครูสอนสุขศึกษา ผู้ให้คำปรึกษา และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีต่อการจัดสอนเพศศึกษา

ในระดับเกรด 9 การวิจัยครั้งนี้กระทำที่ Mourou Conntry Community School
Co-operation, Indiana ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนสนใจเรื่องเกมโรคมามากที่สุด สนใจเรื่องการนัดพบระหว่างชายและหญิงน้อยที่สุด
2. นักเรียนสนใจปัญหาเรื่องเพศในสังคม และการศึกษาเรื่องเพศมากกว่าผู้ใหญ่
3. ผู้ใหญ่สนใจปัญหาของเด็กวัยรุ่น การเตรียมตัวเพื่อแต่งงาน พฤติกรรมทางเพศของบุคคลมากกว่านักเรียนเกรด 9
4. เด็กนักเรียนที่ยังไม่มีความรู้เรื่องเพศศึกษา สนใจที่จะเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาในโรงเรียนมากกว่าภายนอกโรงเรียน
5. เนื้อหาวิชาเพศศึกษาที่นักเรียนต้องการ และสนใจมีความคล้ายคลึงกัน เนื้อหาวิชาเพศศึกษาที่ทางโรงเรียนจัด
6. โดยทั่วไปแล้วความเห็นเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนเกรด 9 สอดคล้องกับความเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด มีความเห็นสอดคล้องกับความเห็นของบิดามารดา และครูสอนสุขศึกษาน้อย มีความคิดเห็นสอดคล้องกับความเห็นของผู้ให้คำปรึกษาน้อยที่สุด ผู้ให้คำปรึกษามีความเห็นไม่สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ
7. การสอนเพศศึกษามางเรื่อง ควรจะสอนรวมเพศ บางเรื่องควรจะสอนแยกเพศ

รายงานการวิจัยในต่างประเทศ สรุปผลให้เห็นถึงอิทธิพลของชีวิตครอบครัวที่มีต่อสมาชิกได้ดังนี้ สถานภาพของครอบครัวทั้งที่เป็นปกติ และหย่าร้าง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคลิกภาพ การเรียนรู้ทางสังคม และการเรียนของเด็ก เด็กที่มีปัญหาทางวินัย ส่วนใหญ่จะมาจากครอบครัวที่มีสภาพบ้านแตก เช่น บิดามารดาหย่าร้างกัน หรือบิดามารดาตายไป หรือบิดามารดาทะเลาะวิวาทกัน ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเรื่องชีวิตครอบครัวพบว่า โรงเรียนจะต้องสอนชีวิตครอบครัวให้ต่อเนื่อง เป็นอันดับเดียวกันตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และความรู้เรื่องเพศศึกษาควรจัดการเรียนการสอนให้ถูกต้องในโรงเรียน โดยจัดให้เหมาะสมกับการต้องการเรียนรู้ของเด็ก และสภาพสังคม

จากวรรณคดีที่นำมาเสนอมาดังกล่าว เป็นเหตุผลยืนยันถึงความสำคัญของชีวิตครอบครัวที่มีคุณภาพคือพื้นฐานที่หล่อหลอมกล่อมเกลาสร้างสรรค์สมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนที่มีคุณภาพของสังคม และการมีชีวิตครอบครัวที่มีคุณภาพ มิใช่เรื่องที่ปล่อยให้หายไปโดยธรรมชาติ แต่ต้องการความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดเจตคติที่ถูกต้อง สร้างความรับผิดชอบ อันนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง ผู้วิจัยตระหนักในความสำคัญดังกล่าว และมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอน ย่อมเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนตระหนักในตนเองว่าตน คือ สมาชิกที่สำคัญคนหนึ่งในครอบครัวและ คือบุคคลที่สามารถสร้างชีวิตครอบครัวได้ด้วยความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้อง อันนำไปสู่การมีชีวิตครอบครัว ที่มีคุณภาพได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต